

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS

Aistė Ambrazaitienė

**AR NĖRA PAŽEIDŽIAMA VISUOMENĖS TEISĖ Į INFORMACIJĄ,
ĮGYVENDINAT DARNAUS VYSTYMO SI STRATEGIJĄ?**

Magistro baigiamasis darbas

Teisės vientisųjų studijų programa, valstybinis kodas 601M90004

Vadovas (-ė) Doc. Dr. Linas Meškys _____
(Moksl. laipsnis, vardas, pavardė) (Parašas) (Data)

Apginta Prof. Dr. Julija Kiršienė _____
(Fakulteto dekanas) (Parašas) (Data)

Kaunas, 2015

Turinys

SANTRAUKA	2
SUMMARY	3
ĮVADAS	6
1. DARNUS VYSTYMASIS IR VISUOMENĖS TEISĖ Į INFORMACIJĄ	6
1.1 Darnaus vystymosi samprata	9
1.2 Teisė į informaciją plačiaja prasme	9
1.3 Visuomenės sąmoningumas įgyvendinat darnaus vystymosi strategiją	12
2. VISUOMENĖS INFORMAIVIMO PRIEMONĖS ĮGYVENDINAT DARNĀUS VYSTYMOŠI STRATEGIJĄ.	14
2.1. Teisės aktai reglamentuojantys aplinkosauginės informacijos sklaidą.	18
2.2 Priemonė informacijos skleidimui – žiniasklaida.....	18
3. SANTYKIS TARP VISUOMENĖS TEISĖS Į INFORMACIJĄ IR GALUTINIO DARNĀUS VYSTYMOŠI STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMO REZULTATO.	25
3.1. Grįžtamasis ryšys tarp visuomenės ir valstybės. Jo svarba strategijos įgyvendinimui.	29
3.2. Problematika susijusi su aplinkosauginės informacijos sklaida.....	29
3.3. Palyginimas su Vokietija ir Danija.....	31
IŠVADOS.....	33
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	37

SANTRAUKA

Darbe atliekamas tyrimas siekiant nustatyti ar nėra pažeidžiama visuomenės teisė į informaciją įgyvendinat darnaus vystymosi strategiją, kokiam lygyje visuomenė yra informuojama, ar ji pati šia savo teise naudojasi, koks valstybės vaidmuo, koks teisinis reguliavimas.

Pirmo skyriaus esminis tikslas buvo supažindinti su darnaus vystymosi strategijos samprata, kokie strategijos tikslai ir kaip atsirado darnus vystymasis. Supažindinti su teise į informaciją plačiąja ir bendrąja prasme, kas tai yra ir ką reiškia, kokiuose nacionaliniuose ir tarptautiniuose dokumentuose teisė į informaciją yra įtvirtinta. Aptariama visuomenės sąmoningumo svarba strategijos įgyvendinimui. Antrame skyriuje analizuojamos priemonės kokios yra ir kokios naudojamos informacijos sklaidai. Kalbama tiek apie teises ir kitokio pobūdžio priemones. Paminėti aktualūs teik nacionaliniai, tiek tarptautiniai teisės aktai, išanalizuoti nagrinėjamai temai aktualiausi straipsniai. Trečias skyrius atsako į esminius magistro darbo klausimus. Apjungiami dalykai analizuojami pirmuose dviejuose skyriuose ir padaromos išvados. Išanalizuojama grįžtamojo ryšio svarba strategijos įgyvendinimui, koks ryšys yra tarp valstybės ir visuomenės. Nustatoma, kad visuomenės teisė į informaciją nepažeidžiama, tačiau iki galo nerealizuojama. Atskleidžiama pagrindinė problematika teisės į informaciją nerealizavimas, esant nepakankamai motyvacijai, sąmoningumui ir valstybės pasyvumui šiuo klausimu.

Darbo pradžioje iškelta hipotezė: Visuomenės teisė į informaciją, įgyvendinat darnaus vystymosi strategiją nėra pažeidžiama. Šią hipotezę dalinai galima patvirtinti, tačiau pati visuomenė nerealizuoja savo teisės į informaciją dėl sąmoningumo stokos. Šiuo klausimu išvelgiamas valstybės pasyvumas.

SUMMARY

Accessibility of information, its presentation ways and the speed and insurance for it to reach the society are main factors when implementing a sustainable development strategy. The main aims of the latter are to match the environmental, economic and social development interests. The society is an integral part of the mentioned areas. By implementing sustainable development strategy, the state and the society are to act as a strong tandem in order to gain maximum results. Two important conditions for the tandem to act are dissemination of information and the consciousness of the society.

By analyzing the relevancy of the topic we could notice that there is a sufficient amount of information and it is presented in a clear and understandable manner. Aarhus Convention¹, the Law on a right to get information from a state and municipal institutions², the Law on Public Information³, the environment monitoring are used as a preventive measure. The EU regulates the reception of information as well. All measures could be used in the society. Moreover, there are other spread ways to get information: the Internet (find by oneself), television (the quickest accessed mean) could be used for educational aims.

In order to gain the best results the society should be motivated, conscious, interested in relevant issues and proactive. It should get all necessary information, be motivated by preventive measures (environment monitoring) and educated. We could point out a state role here.

In order to implement sustainable development strategy of such scale, the role of society is necessary. The state itself is not able to implement all aims of sustainable development strategy. The society and separate individuals should be responsible, too. Dr. Doc. Linas Meškys puts in his article “A role of environment measures in considering sustainable development strategy”⁴ targets as follows: „[...] this mechanism (public dissemination of information – Author’s remark) promotes a voluntary personal obedience to the requirements of the environment protection law”⁵. Using some preventive measures (environment monitoring) the persons could use environment-friendly measures themselves. Environment monitoring is compared to the U.S. with the programme “*Toxic Release Inventory* – herein - TRI). The similar and different features’ analysis has revealed that the both acts as promotion of voluntary actions as such integration avoid state power application.

¹ Orhuso konvencija, (2001 m., Nr. IX-449)

² Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas, (2000-01-11, Nr. VIII-1524)

³ Visuomenės informavimo įstatymas, (2006-07-11, Nr. X-752)

⁴ L. Meškys „Aplinkosaugos priemonių reikšmė siekiant darnaus vystymosi tikslų“ 2008 10(112); 17-22;

⁵ Ten pat, p. 19

This Paper analyzes the actual legal acts of a national and international level, inc. the most important: Aarhus Convention, the majority of EU Directives, the Law on a right to get information from a state and municipal institutions of the Republic of Lithuania, the Law on public information of the Republic of Lithuania, the Law on environment monitoring of the Republic of Lithuania⁶, the Law on environment protection of the Republic of Lithuania.⁷ The research is conducted by analyzing legal regulation in terms of environment protection dissemination: how the society realizes and applies its rights in this area.

Sustainable development is a long process for more than decades. Implementing the sustainable development strategy we should apply measures of a long-period profit despite their duration for the particular results, inc. legal measures for the society to access the information that is mandatory otherwise claimed in courts. The prerequisite is that the society is rather interested in the environmental information.

Problems: a lack of consciousness in the society and a passive role of the state in developing it. In order to develop consciousness some time is necessary for the results, so imperative law application could be used here. But it remains unclear if the application will be sole or with the development of consciousness.

Feedback between the society and the state. The type and manner, information is provided to the society is an important factor in implementation of the sustainable development strategy and a right to get information in general. Analysis of the legal and other measures to disseminate the information has revealed that the issues interact in order to implement the Strategy. The main issue is promotion of social consciousness, inc., indifference for environmental issues and state's passive role in motivation increase. In order to get a really beneficial feedback, the following are necessary: the state motivates and informs the society duly, thus allowing it to pass decisions and gaining the result in terms of implementation of the sustainable development strategy in the environment protection. For that to act, a conscious society is to be educated. It takes time, but sustainable development strategy is a long-term process as well. So, we think that currently Lithuania lacks of social promotion.

The main problem: failure to implement a right to information due to insufficient motivation and consciousness and a passive state role. The latter could be improved by promoting social activity, using actual regulation in order the society to start searching for information independently.

In order to analyze information, related to block of flats, Germany and Denmark have been compared. The example has been selected earlier with no deviations. The foreign experience

⁶ Lietuvos Respublikos Aplinkos monitoringo įstatymas; ŽIN., 1997, NR. 112-2824.

⁷ Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas; Žin., 1992, Nr. [5-75](#)

grounds conclusions that the participation, informing and the time to gain results are important to achieve the German and Danish level. Lithuania has chosen the same way and we expect it to achieve the same results after some long time period.

Hypothesis: social right to information is not violated when implementing the sustainable development strategy is partially approved. As we conclude that the accessibility is sufficient, the legal acts are valid and could be applied, we have noticed a lack of motivation. As the society and the legal entities in particular are passive, it causes problems of the topic. The social right to information is not violated and could be implemented, but the society does not use it properly.

IVADAS

Temos aktualumas

Tinkama aplinkos apsauga būtina žmogaus gerovei ir pagrindinėms žmogaus teisėms užtikrinti. Kiekvienas asmuo turi teisę gyventi tinkamoje jo sveikatai bei gerovei aplinkoje, privalo individualiai ir kartu su kitais saugoti aplinką ir gerinti jos būklę. Siekiant sukurti galimybę ginti šią teisę ir atlikti pareigą, piliečiai turi teisę gauti informaciją, dalyvauti priimant sprendimus bei turi turėti galimybę kreiptis į teismus aplinkosauginiais klausimais. Plėtojant galimybę gauti informaciją ir dalyvauti priimant sprendimus, gerėja priimamų sprendimų kokybė ir jų įgyvendinimas. Visuomenei pateikiama informacija apie aplinkosaugines problemas, taip pat sudaroma galimybė išreikšti savo susirūpinimą ir valstybės institucijoms atkreipti dėmesį visuomenės interesus. Taip pat didinama sprendimų priėmimo proceso atskaitomybė bei viešumas.⁸

Informacijos prieinamumas, jos pateikimo būdai ir tai, kaip greitai ir užtikrintai ji pasiekia visuomenę yra svarbūs veiksniai įgyvendinant darnaus vystymosi strategiją. Darnaus vystymosi strategijos pagrindiniai tikslai suderinti aplinkosauginius, ekonominius ir socialinio vystymosi interesus. Nuo visų šių sričių neatsiejama dalis yra visuomenė. Įgyvendinant darnaus vystymosi strategiją valstybė ir visuomenė turi veikti kartu, tam kad būtų pasiekti maksimalūs tikslai. Dvi iš svarbių sąlygų visuomenei ir valstybei veikti kartu yra informacijos sklaida ir visuomenės sąmoningumas.

Orhuso konvencija⁹, Lietuvos Respublikos Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas¹⁰, Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymas¹¹ yra priemonės, kuriomis pasinaudodama visuomenė gali gauti visą reikiamą informaciją. Kaip informacijos sklaidimo priemonės gali būti naudojami internetas ir televizija. Tačiau galima pastebėti, kad šios priemonės nėra iki galo išnaudojamos.

Tam kad būtų pasiekiami maksimalūs rezultatai visuomenė turi būti motyvuota, sąmoninga domėtis aktuliais klausimais ir pati reikšti iniciatyvą. Tam, kad taip būtų visuomenei turi būti suteikiama visa reikalinga informacija, ji turi būti skatinama, jai turi būti suteikiama švietėjiška informacija. Manytina, kad šioje vietoje turėtų atsirasti valstybės vaidmuo.

Mokslinių darbų informacijos sklaidos tematika įgyvendinant darnaus vystymosi strategiją yra labai ne daug. Šia tema rašė keli autoriai t.y. Vilniaus universiteto, komunikacijos fakulteto Dr.

⁸ A. Jociūtė *Visuomenės darnus vystymasis* (Vilnius, Mykolo Riomerio universitetas, 2013) p. 116

⁹ Orhuso konvencija, (2001 m., Nr. IX-449); Žin, 2001-08-24, Nr. 73-2565

¹⁰ Lietuvos Respublikos Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas, (2000-01-11, Nr. VIII-1524)

¹¹ Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymas, (2006-07-11, Nr. X-752)

Marija Stonkienė¹² yra parašiusi straipsnį „Darniojo vystymosi poveikis teisei į informaciją: teisė į aplinkos informaciją“, taip pat Mykolo Riomerio Universiteto Dr. Aldona Jociūtė¹³ parašiusi knygą „Visuomenės darnus vystymasis“, kurioje yra nedidelis skyrius pavadinimu „Informuotos visuomenės nauda darnaus vystymosi požiūriu“, Vytauto Didžiojo universiteto, Teisės fakulteto Doc. Dr. Linas Meškys parašęs straipsnį „Aplinkosaugos priemonių reikšmė siekiant darnaus vystymosi tikslų“. Atsižvelgiant į tokį nedidelį kiekį mokslinių darbų, galima manyti, kad yra reikalingas tyrimas, kurio metu bus nustatomas santykis tarp visuomenės informavimo svarbos ir darnaus vystymosi strategijos įgyvendinimo. Kaip veikia teisės aktai, ar jie realiai yra veikiantys, ar visuomenė yra pakankamai informuojama ir nėra pažeidžiama jos teisė į informaciją, kaip tai įtakoja darnaus vystymosi strategijos įgyvendinimą.

Temos problematika.

Įgyvendinti plataus masto darnaus vystymosi strategiją būtinas visuomenės vaidmuo. Informacijos sklaida ir jos pateikimas nėra problema. Informacijos sklaidai gali būti naudojama žiniasklaida. Tai reglamentuoja Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymas. Įstatymo 2 straipsnis apibrėžia, kad „valstybės ir savivaldybių institucijos bei įstaigos turi informuoti visuomenę apie savo veiklą.“¹⁴ Apie valstybės pareigą informuoti visuomenę pažymi Orhuso konvencija. Pagal konvenciją visuomenės dalyvavimas priimant sprendimus yra viena iš trijų teisių, užtikrinamų visuomenei aplinkos srityje.¹⁵ Tačiau galima daryti prielaidą, kad šios galimybės iki galo neišnaudojamos. Darnus vystymasis yra ilgalaikis procesas. Todėl manytina, kad šiuo atveju reikia taikyti priemones, kurios atneš ilgalaikės naudos. Įstatymiškai yra reglamentuota informacijos teikimas visuomenei. Teisinių priemonių yra pakankamai, kuriomis visuomenė pasinaudojusi gali gauti informaciją, kuri privalomai bus jiems suteikta ir esant reikalui pažeistos teisės gali būti ginamos teisme, tačiau ar jos iki galo yra išnaudojamos. Galima teikti, kad teisinis reguliavimas yra veikiantis, tačiau tam tikra dalis visuomenės nėra suinteresuota, ir jai nėra aktualūs minėti dalykai. Europos bendrijos aplinkos ir tvarios plėtros politikos bei veiksmų programos suvestinėje „Aplinkos politika: bendrieji principai ir pagrindinė sistema“ pabrėžiama, kad konsultacijos su visuomene yra itin svarbus aspektas.¹⁶ Būtų galima paminėti pavyzdį apie juridinius asmenis ir aplinkos monitoringą. Juridinių asmenų savanoriškas paklusimas aplinkosauginiams įstatymams, paskatintas aplinkos monitoringo vykdomos veiklos, suponuoją sąmoningumą aplinkosaugos klausimais. Naudojant aplinkos monitoringą ir nenaudojant valstybės

¹² M. Stonkienė „Darniojo vystymosi poveikis teisei į informaciją: teisė į aplinkos informaciją“. *Darnaus vystymosi informacija ir komunikacija*. (ISSN 1392–0561. InformacIjoSmokSlaI.2008 46)

¹³ A. Jociūtė *Visuomenės darnus vystymasis* (Vilnius, Mykolo Riomerio universitetas, 2013) p. 116

¹⁴ Lietuvos Respublikos Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas, (2000-01-11, Nr. VIII-1524)

¹⁵ Faktų apie Europos sąjungą suvestinės – 2015; „Aplinkos politika: bendrieji principai ir pagrindinė sistema“ p.3

¹⁶ Ten pat, p.3

prievartos mechanizmo galima pasiekti teigiamų rezultatų. Savanoriškas juridinių asmenų paklusimas aplinkosauginiams įstatymams reikalauja mažiau kontrolės ir investicijų iš valstybės. Tokio savanoriškumo skatinimo trūksta kalbant apie fizinius asmenis. Nagrinėjamos temos problema: visuomenės teisės į informaciją nerealizavimas, esant nepakankami motyvacijai, sąmoningumui ir valstybės pasyvumui šiuo klausimu.

Hipotezė

Visuomenės teisė į informaciją, įgyvendinat darnaus vystymosi strategiją nėra pažeidžiama.

Darbo tikslas

Nustatyti ar įgyvendinat darnaus vystymosi strategiją nėra pažeidžiama visuomenės teisė į informaciją.

Tyrimo uždaviniai

1. Išanalizuoti darnaus vystymosi sampratą ir teisę į informaciją plačiąją prasme.
2. Išsiaiškinti kokios yra visuomenės informavimo priemonės įgyvendinat darnaus vystymosi strategiją.
3. Apibrėžti santykį tarp visuomenės teisės į informaciją ir galutinio darnaus vystymosi strategijos įgyvendinimo rezultato.

Tyrimo metodai

Siekiant atsakyti į iškeltus darbo uždavinius buvo naudojami šie tyrimo metodai: dokumentų analizės tyrimo metodas, naudotas analizuojant kitus mokslinius darbus, nacionalinius ir tarptautinius teisės aktus, kitą rašytinę informaciją; aprašomasis metodas – naudotas supažindinti su cituojamo ir naudojamos literatūros turiniu; lyginamas metodas naudotas Lietuvos patirtį lyginant su kitų Europos valstybių ir JAV patirtimi; analitinis – kritinis metodas naudotas analizuojant temos problematiką, kiek visuomenė naudojasi savo teise gauti informaciją besiremddama teisės aktais, koks valstybės indėlis į visuomenės informavimą, kokios problemos ir išvados tyrimo metu atsirado.

Tyrimo objektas

Visuomenės teisė į informaciją nėra pažeidžiama įgyvendinat darnaus vystymosi strategiją. Darbe darnus vystymasis ir teisė į informaciją bus analizuojami aplinkosaugos srityje, ar yra įgyvendinama visuomenės teisė į informaciją įgyvendinat darnaus vystymosi strategiją aplinkosaugos srityje. Darbe nebus analizuojami kiti darnaus vystymosi tikslai t.y. ekonominiai ir socialiniai. Dėl didelės apimties ir plataus masto aplinkosaugos srities analizei pasirinktas vienas konkretus pavyzdys apie daugiabučių namų renovaciją ir nebus analizuojami kiti pavyzdžiai. Taip pat nebus aptariami visi šiai temai aktualūs teisės aktai, autoriaus nuomone atrinkti aktualiausi. Valstybės vaidmuo bus aptiriamas konkrečiai tik kalbant apie informacijos sklaidą.

1. DARNUS VYSTYMASIS IR VISUOMENĖS TEISĖ Į INFORMACIJĄ

1.1 Darnaus vystymosi samprata

Sparčiai besivystant pasauliui, augant pramonei atsirado poreikis suvaldyti globalius procesus aplinkosaugos, ekonomikos ir socialinėje srityse. Taip buvo prieita prie darnaus vystymosi koncepcijos, kuri apima tris pagrindinius elementus: ekonominę, socialinę gerovę ir aplinkos apsaugą. Tai trys pagrindiniai dalykai reikalingi funkcionuoti moderniai, šiuolaikiškai ir aplinką tausojančiai visuomenei. 1992 m. Rio de Žaneire vykusioje konferencijoje buvo priimta „Darbotvarkė 21“ ir deklaracija, kurioje buvo nurodomi pagrindiniai darnaus vystymosi principai. Darnus vystymasis - tenkinant dabarties kartų poreikius nepakenkiant ateities kartų galimybėms patenkinti savo poreikius - kitaip tariant, yra kuriamos ir saugomos geresnės gyvenimo sąlygos, dabar ir ateities kartoms. Darnus vystymasis siūlo pažangius sprendimus, kurie sujungia ilgalaikius tikslus vietos ir pasaulio veiksmų vizijose dėl socialinių, ekonominių ir aplinkosauginių klausimų, kaip neatskiriamus ir tarpusavyje sujungtus žmogiškosios pažangos veiksnius.¹⁷

1992 m. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos buvo įsteigta Jungtinių Tautų Darnaus vystymosi komisija (CSD).¹⁸ Kuri užtikrina darnaus vystymosi gairių įgyvendinimą. Paskutinė ataskaita vykdomai veiklai apžvelgti buvo pateikta 2013 m. Ataskaita rodo, kad darnaus vystymosi komisija suvaidino svarbų vaidmenį išlaikant aukštas darnaus vystymosi tarptautines gaires, taip parodydama, kad komisija yra aukštos kompetencijos šiuo klausimu. Ataskaitoje taip pat pabrėžiama keletas Komisijos darbo trūkumų. Pasigendama sėkmingesnės integracijos ekonominių, socialinių ir aplinkosauginių aspektų į savo darbą ir iš to gauti geresnius rezultatus.¹⁹

Lietuvos Respublikos nacionalinė darnaus vystymosi strategija (toliau – Strategija) patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160, pagal kurį kas dveji metai turi būti rengiamos Strategijos įgyvendinimo ataskaitos. Europos Sąjungos Taryba 2006 m. birželio 9 d. priėmė atnaujintą Europos Sąjungos (toliau - ES) darnaus vystymosi strategiją ir įpareigojo valstybes nares atlikti nacionalinių darnaus vystymosi strategijų peržiūrą. Atlikus Strategijos, abiejų jos įgyvendinimo ataskaitų ir atnaujintos ES darnaus vystymosi strategijos analizę buvo prieita išvados, kad reikia parengti atnaujintą Strategijos variantą.²⁰

¹⁷ European Commission; Environment; Sustainable Development <http://ec.europa.eu/environment/eussd/> [aplankyta 2015-05-07]; versta autoriaus

¹⁸ Sustainable Development; Knowledge Platform; Commission on Sustainable Development (CSD); <https://sustainabledevelopment.un.org/csd.html>; [aplankyta 2015-05-07]; versta autoriaus

¹⁹ United Nations General Assembly; *Lessons learned from the Commission on Sustainable Development*; 26 February 2013, Nr. A/67/757

²⁰ Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, Nr. 1247, 2009-09-16, Žin., 2009, Nr. 121-5215 (2009-10-10), 5 str.

Taip buvo parengtas atnaujintas strategijos variantas. Buvo remiamasi tais pačiais tikslais, vadovaujamosi nacionaliniais interesais, jau buvusiais parengtais strateginiais dokumentais, taip pat atnaujintos Europos Sąjungos (toliau - ES) darnaus vystymosi strategijos nuostatomis.²¹ Strategijos 7 straipsnyje minima, kad: „Pagrindinis Lietuvos darnaus vystymosi siekis tas pats – pagal ekonominio ir socialinio vystymosi, išteklių naudojimo efektyvumo rodiklius iki 2020 metų pasiekti 2003 metų ES valstybių narių vidurkį, pagal aplinkos taršos rodiklius – neviršyti ES leistinių normatyvų, laikytis tarptautinių konvencijų, ribojančių aplinkos taršą ir poveikį pasaulio klimatui, reikalavimų.“²²

Apibendrintai galima išskirti ES darnaus vystymosi strategijos prioritetus: „klimato kaita ir švari energijos gamyba (t.y. tokia energijos gamyba, kai į aplinką išmetama nedaug teršalų, įskaitant ir šiltnamio efektą sukeliančias dujas), darnus transportas, darnus vartojimas ir gamyba, gamtos išteklių apsauga ir valdymas, visuomenės sveikata, socialinė įtrauktis, demografija ir migracija, skurdas pasaulyje ir darnaus vystymosi iššūkiai. Atsižvelgiant į šiuos atnaujintos ES darnaus vystymosi strategijos prioritetus, Strategijoje suformuluoti du nauji prioritetai – tausojantis vartojimas ir vystomasis bendradarbiavimas“²³. Savaime suprantama, kad Lietuvos nacionalinės darnaus vystymosi strategijos prioritetiniai tiksliai yra tokie patys. Tačiau nacionalinėje strategijoje taip pat išskiriami aktualiausi Lietuvai prioritetai - 13 ir 14 strategijos straipsniai teigia, kad:

„13. ES darnaus vystymosi strategijoje teigiama, kad ekonominio ir socialinio regionų vystymosi netolygumas, didėjantys gyventojų gerbūvio skirtumai – vienas iš didžiausių darnaus vystymosi pavojų. Ekonominiai ir socialiniai Lietuvos regionų skirtumai pastaruosius metus ne tik nesumažėjo, bet dar padidėjo, taigi regionų gyvenimo lygio skirtumo mažinimas išsaugant jų savitumą – vienas Lietuvos darnaus vystymosi prioritetų. 14. Pagrindinių ūkio šakų (transporto, pramonės, energetikos, žemės ūkio, būsto, turizmo) poveikio aplinkai mažinimas didinant ekologinių jų efektyvumą ir įtraukiant aplinkos interesus į jų vystymosi strategijas – itin svarbus Lietuvos darnaus vystymosi prioritetas.“²⁴

Strategija taip pat turi įgyvendinimo principus, kurių privalu laikytis. Pagrindinius principus galime išskirti šiuos: pagrindinių teisių rėmimo ir apsaugos principas; vienodų sąlygų visų kartų ir tos pačios kartos atstovams sudarymo principas; atviros ir demokratinės visuomenės principas; piliečių dalyvavimo principas; įmonių ir socialinių partnerių dalyvavimo principas; politikos nuoseklumo ir reglamentavimo principas; strategijos integravimo principas; pasinaudojimo geriausiomis turimomis žiniomis principas; atsargumo principas; atsakomybės

²¹ Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, Nr. 1247, 2009-09-16, Žin., 2009, Nr. 121-5215 (2009-10-10), 6 str.

²² Ten pat, 7 str.

²³ Ten pat, 11 str.

²⁴ Ten pat, 13 str.

(teršėjas moka) principas; ekologinio efektyvumo principas, pakeitimo principas; mokslo ir žinių bei technologinės pažangos principas.²⁵

Tiek iš strategijos tikslų, tiek iš įgyvendinimo principų galima teigti, kad tai plataus masto dokumentas, paliečiantis ne tik didelį kiekį žmonių ir aprėpiantis dideles ir svarbias gyvenimo sritis. Nacionalinėje strategijoje yra apibrėžta, kad Lietuva iki 2020 m. turi pasiekti ES narių 2003 m. ekonominį išsivystymo lygį. Be abejonės pasiekti užsibrėžtą tikslą nėra lengva. Tam, kad būtų pasiektas teigiamas rezultatas, nemažiau svarbu įtraukti ir visuomenę. Tai labai aiškiai yra suformuluota nacionalinės strategijos 8 straipsnyje. Darnus vystymasis neįmanomas be plataus visuomenės dalyvavimo ne tik sprendžiant konkrečius Strategijoje nurodytus uždavinius, bet ir priimant svarbius įvairaus lygio sprendimus. Svarbu sudaryti sąlygas plėtoti įmonių socialinę atsakomybę ir skatinti jas taikyti darnaus vystymosi principus savo veikloje, kad jos norėtų svariai prisidėti prie valstybės darnaus vystymosi. Strategijos pagrindinių nuostatų perkėlimas į regionų plėtros planus – viena svarbiausių strategijos sėkmingo įgyvendinimo sąlygų.²⁶

Tinkamas visuomenės informavimas viena iš sąlygų tinkamam darnaus vystymosi įgyvendinimui. Vilniaus universiteto informacijos ir komunikacijos instituto profesorė daktarė M. Stonkienė parašiusi straipsnį „Darniojo vystymosi poveikis teisei į informaciją: teisė į aplinkos informaciją“ tai pat teigia, kad visuomenės informavimas yra svarbus darnaus vystymosi eigai. Kaip autorė rašo savo straipsnyje: „XXI amžiaus darbotvarkėje“ (autorius pastaba: „Darbotvarkė 21“) atkreipiamas dėmesys į visuomenės informuotumo didinimo poreikį. Šiame ir kituose tarptautiniuose teisės aktuose reikšminamas visuomenės dalyvavimas formuojant, realizuojant darniojo vystymosi strategiją, nurodoma, kad visuomenės dalyvavimas užtikrina visuomenės vertybinės orientacijos kaitą, kompetencijų plėtrą, didina socialinį kapitalą.“²⁷ Visuomenės informavimo klausimas bus analizuojamas tolimesniuose skyriuose.

Bus analizuojamas pavyzdys apie daugiabučių namų renovaciją. Toks pavyzdys pasirinktas neatsitiktinai, dėl kelių priežasčių. Pirma – aktualumas. Antra – nacionalinėje strategijoje išskirtas atskiras straipsnis:

„Dėl labai prastų daugumos senų daugiabučių namų šiluminių savybių, morališkai ir fiziškai pasenusios šilumos tiekimo infrastruktūros energijos naudojimo būsto reikmėms efektyvumas Lietuvoje apie 1,8 karto mažesnis negu daugelyje ES valstybių. Taigi, daugiabučių namų modernizavimas ir šiluminės energijos sąnaudų būsto sektoriuje gerokas sumažinimas –

²⁵ Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, Nr. 1247, 2009-09-16, Žin., 2009, Nr. 121-5215 (2009-10-10), 19 str.

²⁶ Ten pat, 8 str.

²⁷ M. Stonkienė „Darniojo vystymosi poveikis teisei į informaciją: teisė į aplinkos informaciją“. *Darnaus vystymosi informacija ir komunikacija*. (ISSN 1392-0561. InformacIjoSmokSlaI.2008 46); p. 11

vienas iš Lietuvos darnaus vystymosi prioritetu, tai, be kita ko, prisidėtų prie visuotinių pastangų švelninti klimato kaitą.²⁸

Dėl šių priežasčių pasirinktas daugiabučių renovacijos klausimas, kaip pavyzdys analizei.

Trumpai buvo supažindinta su darniu vystymusi. Toliau bus kalbama ir analizuojama informacijos sklaida, teisinė sistema reikalinga, kad informacija tinkamai pasiektų vartotoją, teisinė sistema bus analizuojama tiek nacionalinė tiek tarptautinė, jos tarpusavyje bus lyginamos. Kaip jau buvo minėta aukščiau bus analizuojamas konkretus pavyzdys, kiek informacijos sklaida įtakoja daugiabučių renovaciją, kas yra konkretus nacionalinės strategijos uždavinys.

1.2 Teisė į informaciją plačiaja prasme.

Nuo tada kai pradėjo formotis teisės mokslas yra plačiai kalbama apie prigimtines žmogaus teises. Per ilgą laiką buvo daug nuomonių, apibrėžimų, koncepcijų, kurios per laiką pasikeitė ir galima sakyti keičiasi dar dabar. Informacijos laisvė yra pagrindinė žmogaus teisė ir yra iš kertinių, kuriai Jungtinių Tautų veikla yra skirta.", - Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja 1946 m.²⁹. Mykolo Riomerio Universiteto Teisės filosofijos katedros Prof. Dr. Saulius Arlauskas savo straipsnyje „Prigimtinių teisės samprata“³⁰ teigia, kad: „prigimtinių teisės idėja, kad visi žmonės gimsta laisvi ir lygūs savo orumu ir teisėmis. Galima tvirtai tarti, kad būtent prigimtinių teisės idėjos tvirtai užkariavusios žmonių protus sąlygojo revoliucinę masių energiją sukurti lygių piliečių visuomenę“³¹ Manytina, kad teisė į informaciją, atsiradusi, kaip absoliuti visuomenės teisė, yra vienas iš įrankių sukurti lygiavertišką ir demokratišką visuomenę. Šia tema nuomonę yra išsakęs Mykolo Riomerio Universiteto doc. dr. Aurelijus Gutauskas: Teisė į informaciją apima įvairius visuomenės informavimo priemonių teisinio reguliavimo aspektus. Teisė į informaciją patenkina individo poreikius, sudaro jam galimybes įgyvendinti tokią svarbią politinę teisę – teisę dalyvauti valdant savo šalį. Manytina, kad, neįmanoma realizuoti šios politinės teisės tinkamai neįgyvendinus teisės į informaciją. Teisė į informaciją apima tokius aspektus – teisę gauti informaciją ir teisę skleisti informaciją.³²

Teisė į informaciją yra įstatymiškai įtvirtinta nacionaliniu lygiu. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (toliau – LR Konstitucija) išskiriami net keli straipsniai skirti teisei į informaciją. LR Konstitucijos 25 straipsnis teisę į informaciją apibrėžia taip:

²⁸ „Nacionalinė darnaus vystymosi strategija“, Nr. 1247, 2009-09-16, Žin., 2009, Nr. 121-5215 (2009-10-10), 15 str.

²⁹ Commonwealth Human Rights Initiative; Right to information; http://humanrightsinitiative.org/index.php?option=com_content&view=article&id=767&Itemid=571; [aplankyta 2015-05-09] versta autoriaus

³⁰ S. Arlauskas „Prigimtinių teisės samprata“; p. 14

³¹ Ten pat, p. 14

³² A. Gutauskas ir kt., „Žmogaus teisės Lietuvoje“ (Vilnius: Lietuvos respublikos seimas, Jungtinių tautų vystymo programa, teisės institutas, 2005), p.54

„Žmogus turi teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti. Žmogui neturi būti kliudoma ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas. Laisvė reikšti įsitikinimus, gauti ir skleisti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui, privačiam gyvenimui, dorovei ar ginti konstitucinei santvarkai. Laisvė reikšti įsitikinimus ir skleisti informaciją nesuderinama su nusikalstamais veiksmais - tautinės, rasinės, religinės ar socialinės neapykantos, prievartos bei diskriminacijos kurstymu, šmeižtu ir dezinformacija. Piliėtis turi teisę įstatymo nustatyta tvarka gauti valstybės įstaigų turimą informaciją apie jį.“³³

Taip pat LR Konstitucijoje aiškiai apibrėžiama žmogaus teisė į informaciją ir jo paties įsitikinimų ir informacijos skleidimo laisvę. „44 straipsnis. Masinės informacijos cenzūra draudžiama. Valstybė, politinės partijos, politinės ir visuomeninės organizacijos, kitos institucijos ar asmenys negali monopolizuoti masinės informacijos priemonių.“³⁴ Konstitucinis teismas savo sprendime yra išaiškinęs 30 straipsnio 1 dalį taip: „Asmens teisę kreiptis į teismą garantuoja Lietuvos Respublikos Konstitucija (30 straipsnio 1 dalis), pagal ją yra neįmanoma tokia teisinė situacija, kai kuri nors asmens teisė ar laisvė negali būti ginama, taip pat ir teismine tvarka, nors tas asmuo mano, kad ši teisė ar laisvė yra pažeista.“³⁵ Svarbiausias Lietuvos Respublikos įstatymas – Konstitucija - įtvirtina teisę į informaciją, kaip absoliučią visuomenės teisę. Tiek gauti informaciją, tiek ją skleisti.

Teisę į informaciją taip pat reglamentuoja ir tarptautiniai dokumentai tokie kaip Visuotinė žmogaus teisių deklaracijoje. Deklaracijos 19 straipsnis teigia, kad: „Kiekvienas turi teisę laisvai laikytis savo įsitikinimų ir juos reikšti; ši teisė apima laisvę nekliudomam turėti savo nuomonę ir ieškoti informacijos bei idėjų, jas gauti ir skleisti visokiomis priemonėmis ir nepaisant valstybės sienų.“³⁶ Teisė į informaciją reglamentuojama ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. Konvencijos 10 straipsnis apie teisę į informaciją kalba taip: „1. Kiekvienas turi teisę laisvai reikšti savo mintis ir įsitikinimus. Tai teisė laisvai laikytis savo nuomonės, gauti

³³ LR Konstitucija, Žin. (1992, Nr. 33-1014), 25 str.

³⁴ Ten pat, 44 str.

³⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimas „Dėl teisenos byloje pagal pareiškėjo - Vilniaus miesto 3 apylinkės teismo prašymą ištirti, ar Lietuvos respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalis (2002 m. sausio 24 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos respublikos konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 109 straipsnio 2, 3 dalims, 114 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, ar Lietuvos respublikos valstybės politikų, teisėjų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymas (2000 m. rugpjūčio 29 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) neprieštarauja Lietuvos respublikos konstitucijos 5 straipsniui, 30 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 2, 3 dalims, 114 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, taip pat ar Lietuvos respublikos vyriausybės 1999 m. gruodžio 28 d. nutarimo nr. 1494 "dėl Lietuvos respublikos vyriausybės 1997 m. birželio 30 d. nutarimo nr. 689 "dėl teisėtvarkos, teisėsaugos ir kontrolės institucijų vadovaujančiųjų pareigūnų ir valdininkų darbo apmokėjimo" dalinio pakeitimo" 1 punktą neprieštarauja Lietuvos respublikos konstitucijos 1 straipsniui, 5 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 2, 3 dalims, 114 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, nutraukimo“. // Žin., 2006, Nr. 88-3475

³⁶ Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, Generalinės Asamblėjos priimta ir paskelbta 1948 m. gruodžio 10 d. rezoliucija 217 A (III), 19 str.

bei skleisti informaciją ir idėjas, valdžios pareigūnų netrukdomam ir nepaisant valstybės sienų. Šis straipsnis neturi trukdyti valstybėms kelti reikalavimą licenzuoti radijo, televizijos ar kino įstaigas.³⁷

Kaip ir bet kuri kita teisė, teisė į informaciją gali būti pažeista, tokiu atveju atsiranda poreikis pažeistas teises ginti teisminiu keliu. Šiuo klausimu Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 8 straipsnis pažymi, kad: „Kiekvienas, jei yra pažeistos konstitucijos arba įstatymo jam suteiktos pagrindinės teisės, turi teisę jas ginti kompetentinguose nacionaliniuose teismuose.“³⁸ Kiekvienas asmuo savo pažeistas teises turi galimybę ginti teisme kaip tai numato nacionaliniai teisės aktai. Tiek tarptautiniu lygmeniu, tiek nacionaliniu lygmeniu asmens teisė į informaciją yra apsaugota.

Remiantis aukščiau išdėstytu galima teigti, kad teik nacionaliniu lygiu, tiek tarptautiniu lygiu teisė į informaciją daugeliu atvejų yra absoliuti ir saugoma. Teisė į informaciją yra reglamentuojama ir įtvirtinta nacionaliniu lygiu svarbiausiame Lietuvos Respublikos dokumente - LR Konstitucijoje. Taip pat tarptautinės konvencijos, kurių privalu laikytis jas ratifikavusioms šalims ir kurios kolizijos atveju tarp nacionalinio teisės akto ir tarptautinės konvencijos, yra aukščiau nacionalinio teisės akto. Galima daryti išvadą, kad teisės į informaciją reglamentavimas yra įtvirtintas aukščiausiu lygiu, kas užtikrina pažeistos teisės gynybą ir įgyvendinimą.

1.3 Visuomenės sąmoningumas įgyvendinat darnaus vystymosi strategija

Strategijoje suformuluoti principai ir pagrindiniai uždaviniai, kuriais remiantis ir juos naudojant siekiama užtikrinti strategijos įgyvendinimą. Kaip labai svarbus veiksnys yra akcentuojamas visuomenės vaidmuo ir jos veikla įgyvendinat strategiją. Labai svarbus fizinių ir juridinių asmenų sąmoningumas. Visuomenė yra labai plati sąvoka, paliečianti kiekvieną valstybėje gyvenantį, dirbantį, veiklą vykdančią asmenį. Strategijos įgyvendinimas taptų labai komplikuoju, jeigu pagrindinis valstybės suvereniteto turėtojas abejingai žiūrės į jo valstybės gerovę, įsipareigojimus ir į aplinkos būklę. Vilniaus kooperacijos kolegijos dėstytoja M. Mačiulaitienė savo mokomojoje knygoje suformulavusi taip: „Jūs turite teisę ir galimybę: kažką nuveikti savo vietovėje, kurioje gyvenate su tuo, ką perkate; vartotojai privalo būti aktyvūs, kad galėtų iš parduotuvių gauti kuo daugiau aplinkai nekenksmingos produkcijos; prašykite produktų, atitinkančių gamtos saugos reikalavimus ir pirkite tokius produktus.“³⁹

Valstybės institucijos švietėjiška ir prevencine veikla gali formuoti visuomenės sąmoningumą. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje⁴⁰ (toliau – LR Konstitucija) piliečiai yra įpareigoti saugoti aplinką. LR Konstitucijos 54 str. „[...] Valstybė ir kiekvienas asmuo privalo

³⁷ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija; Roma, 1950 m. lapkričio 4 d.; Žin, 1995-05-16, Nr. 40-987

³⁸ Ten pat, 8 str.

³⁹ M. Mačiulaitienė, „*Ekologija*“ (Vilnius: Vilniaus kooperacijos kolegija, 2001), p. 48

⁴⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucija, Žin. (1992, Nr. 33-1014)

saugoti aplinką nuo kenksmingų poveikių.⁴¹ Minėtą Konstitucijos straipsnį yra išaiškinęs ir Konstitucinis teismas: „Konstitucijos 54 straipsnio 1 dalyje suformuluotas vienas iš valstybės veiklos tikslų – užtikrinti žmonių teises į sveiką ir švarią aplinką“.⁴² Taip pat aplinkos apsaugos įstatymas⁴³ numato teisę piliečiams gauti informaciją apie aplinkos būklę.

„7 straipsnis. Suinteresuotos visuomenės, kitų juridinių ir fizinių asmenų teisės. 1. Vienas arba daugiau fizinių ar juridinių asmenų, suinteresuota visuomenė turi teisę: 1) nustatyta tvarka gauti informaciją apie aplinką; [...] 10) Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, jei mano, kad jo (jų) prašymas, pateiktas teisės aktu, reglamentuojančių teisę gauti informaciją apie aplinką, nustatyta tvarka, buvo neteisėtai atmestas, į jį buvo iš dalies ar visiškai netinkamai atsakyta arba į prašymą deramai neatsižvelgta pagal teisės aktus, reglamentuojančius teisę gauti informaciją apie aplinką.“⁴⁴

Tai vienas pagrindinių nacionalinių įstatymų reglamentuojantis aplinkos apsaugą, tačiau yra ir daugiau. Visuomenė turi teisinius instrumentus domėtis aplinkos būkle, visuomenė turi pareigą rūpintis aplinka, tai numato LR Konstitucija, todėl visuomenė privalo ugdyti savo sąmoningumą.

Vienas iš svarbiausių tarptautinių dokumentų kalbant apie aplinkosauginės informacijos skleidimą yra Orhuso konvencija.⁴⁵ Išanalizavus konvenciją galima pastebėti, kad visuomenė aiškiai suskirstoma į dvi dalis. Taip pat tai teigia ir Marija Stonkienė: Konvencijoje nurodomi du subjektai gauti informaciją apie aplinką tai „visuomenė“ ir „suinteresuota visuomenė“. Konvencijoje terminas „visuomenė“ aiškinamas kaip „vienas ar daugiau fizinių ar juridinių asmenų, jų asociacijos, organizacijos ar grupės“ (2 straipsnis). Teisė gauti informaciją ir dalyvauti priimant sprendimus suteikiama visai visuomenei. Tačiau šia teise naudojasi ir ją įgyvendina dalis visuomenės – „suinteresuota visuomenė“. Pagal Konvenciją tai „...visuomenė, kuriai daro įtaką arba gali daryti įtaką aplinkosaugos srityje priimami sprendimai arba kuri yra suinteresuota sprendimų priėmimo procesu ...“ (2 straipsnis).⁴⁶

Manytina, kad „suinteresuota visuomenė“ būtų galima pavadinti juridinius asmenis, nuo likusios visuomenės dalies jie skiriasi tuo, kad turi didelius ekonominius tikslus. Kalbant apie juridinius asmenis yra pasižymėję Kauno Technologijos Universitetas (toliau - KTU) mokslininkai, kurie suteikė pagalbą juridiniams asmenims, kad šie prisidėtų prie darnaus vystymosi įgyvendinimo ir patys turėtų ekonominės naudos. Lietuvoje verslui efektyviai gerinti aplinkos apsaugos

⁴¹ Lietuvos Respublikos Konstitucija, Žin. (1992, Nr. 33-1014), 54 str.

⁴² Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 1998 m. birželio 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. rugpjūčio 14 d. nutarimo Nr. 329 „Dėl miškams padarytos žalos atlyginimo“ 3.4 punkto 3 pastraipos atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. // Žin., 1998, Nr. 52-1435

⁴³ Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas; Žin., 1992, Nr. 5-75

⁴⁴ Ten pat, 7 str.

⁴⁵ Orhuso konvencija, (2001 m., Nr. IX-449); Žin, 2001-08-24, Nr. 73-2565

⁴⁶ M. Stonkienė „Darniojo vystymosi poveikis teisei į informaciją: teisė į aplinkos informaciją“. *Darnaus vystymosi informacija ir komunikacija*. (ISSN 1392-0561. INformacIjoSmokSlaI.2008 46); p. 13

veiksmingumą padeda Kauno Technologijos Universiteto (Toliau – KTU) mokslininkai. Universitetas daugiau nei 120 įmonių yra suteikęs paslaugas, susijusias su darniu vystymusi. KTU mokslininkų teikiamomis paslaugomis pasinaudoję juridiniai asmenys teigia, kad tai padėjo sumažinti taršą, atnešė finansinę bei darbo našumo naudą. Taip pat atkreipiamas dėmesys, jog ES finansuoja tik darnaus vystymosi principus atitinkančius projektus.⁴⁷

Darnaus vystymosi strategija ir verslas, kartu apjungiat šiuos du elementus galima visapusiška nauda. Atliekos perdirbamos, efektyviau naudojami gamtos išteklių, taip juridiniai asmenys sutaupo lėšų.⁴⁸ „Pavyzdžiui, Kauno technologijos universiteto (KTU) mokslininkų „Klaipėdos naftai“ sukurta vandens valymo sistema net penkis kartus geriau išvalo vandenį nei reikalauja norminiai aktai. Paskaičiuota, kad įdiegtos žaliosios inovacijos atsiperka greičiau nei per 3 metus.“⁴⁹ Rezultatas nėra greitas ir tam reikalingos investicijos, tačiau integruoti į verslą aplinkai palankias technologijas yra naudinga įgyvendinant darnaus vystymosi strategijos uždavinius gerinant savo kaip įmonės reputaciją ir didinant pelną.

Šie procesai, kad juridiniai asmenys integruotų aplinkai palankias technologijas į verslą ir nepažeidintų aplinką saugančių įstatymų, yra skatinami ir kontroliuojami įvairiais būdais. Vienas iš būdų viešas aplinkosauginės informacijos apie juridinius asmenis skelbimas, apie jų atitikimą aplinkosaugos teisės reikalavimams. Tokį viešą aplinkosauginės informacijos sklaidimą taiko Jungtinės Amerikos Valstijos (toliau - JAV). JAV veikia programa pavadinimu - kenksmingų medžiagų inventorizacija. (angl. *Toxic Release Inventory* – toliau tekste - TRI). TRI stebi tam tikrų nuodingų cheminių medžiagų, kurios gali kelti grėsmę žmonių sveikatai ir aplinkai, valdymą. JAV įmonės (nevalstybinės ir valstybinės) skirtingų pramonės sektorių, kasmet turi pateikti ataskaitą, kiek kiekvienos cheminės medžiagos išsiskiria į aplinką.⁵⁰ JAV yra viešai prieinama aplinkos apsaugos agentūros duomenų bazė apie įmones ir jų išmetamų kenksmingų cheminių medžiagų kiekį. Nuo 1986 m. TRI buvo dalis naujo požiūrio į aplinkos apsaugą. Kuriant informacijos duomenų bazę apie pramonės išmetamų nuodingų cheminių medžiagų kiekį ir padarant ją prieinama visuomenei, TRI sukuria stiprią paskatą įmonėms pagerinti aplinkosauginį veiksmingumą. Informacijos atskleidimo pobūdžiu TRI yra kitokia nei dauguma federalinių aplinkos apsaugos programų, kurios yra skirtos užtikrinti geresnį aplinkosauginį veiksmingumą nustatant standartus.⁵¹

Dr. Doc. L. Meškys savo straipsnyje „Aplinkosaugos priemonių reikšmė siekiant darnaus

⁴⁷ „Aplinkos apsaugos ekspertai: „Žemės išlikimo strategija – darnus vystymasis“ (2015-03-17); <http://ktu.edu/lt/naujiena/aplinkos-apsaugos-ekspertai-zemes-islikimo-strategija-darnus-vystymasis> [aplankyta 2015-03-18]

⁴⁸ Ten pat

⁴⁹ Ten pat

⁵⁰ United States Environmental Protection Agency; „Learn about the Toxics Release Inventory“<http://www2.epa.gov/toxics-release-inventory-tri-program/learn-about-toxics-release-inventory> [aplankyta 2015-05-07]; versta autoriaus

⁵¹ Ten pat

vystymosi tikslų⁵² teigia: „JAV įmonės tiesiog bijo neigiamos informacijos, nes tai gali sumažinti įmonės pardavimus ir pakenkti reputacijai, o kartais įmonę net gali išstumti iš rinkos ar privesti prie bankroto. Dėl šios priežasties įmonės, žinodamos, kad aplinkosaugos reikalavimų laikymasis yra viešai skelbiamas, visomis išgalėmis stengiasi nepažeisti aplinkosaugos teisės normų.“⁵³ Viešas informacijos paskelbimas skatina savanoriškus procesus įmonėse tokius, kaip aplinkosauginių įstatymų nuostatų laikymasis. Tai iš karto teikia teigiamus rezultatus, tiek pačiai įmonei tiek prisidedama prie darnaus vystymosi strategijos įgyvendinimų tikslų. Šiuos procesus Dr. Doc. L. Meškys savo straipsnyje apibūdina štai šitaip:

„[...] šis mechanizmas (autorius pastaba – viešas informacijos skleidimas) skatina savanorišką asmenų paklusimą aplinkosaugos teisės reikalavimams, taip pat leidžia visuomenei kontroliuoti, kaip laikomasi šių reikalavimų. Šie faktoriai padeda sutaupti aplinkosaugos teisės reikalavimų laikymosi užtikrinimo valstybės išlaidas, neprievartinėmis priemonėmis skatina asmenis atsakingai bei rūpestingai plėtoti savo verslą ir nedaryti aplinkosaugos teisės pažeidimų.“⁵⁴

JAV nevienintelė valstybė taikanti viešą aplinkosauginės informacijos skelbimą. Lietuvoje taip pat ši priemonė naudojama, tai aplinkos monitoringas. Aplinkos apsaugos įstatyme aplinkos monitoringą apibrėžia ir reglamentuoja keli straipsniai. „25 straipsnis. Aplinkos būklės stebėjimo sistema. Aplinkai ir jos komponentų būklei stebėti Lietuvos Respublikoje sudaroma vieninga aplinkos monitoringo sistema, apimanti valstybinį ir ūkio subjektų aplinkos monitoringą. Aplinkos ministerija vykdo aplinkos monitoringą ir koordinuoja ūkio subjektų vykdomą aplinkos monitoringą.“⁵⁵ Taip pat: „6 straipsnis. Valstybinio aplinkos apsaugos valdymo sistema. [...] 12) organizuoja ir koordinuoja kompleksinį aplinkos monitoringą, kuria ir nuolat papildo aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudojimo kompiuterizuotą informacijos sistemą, naudojasi šia informacija“⁵⁶. Aplinkos monitoringo įstatymas apibrėžia monitoringo tikslus:⁵⁷

„3 straipsnis. Aplinkos monitoringo uždaviniai Pagrindiniai aplinkos monitoringo uždaviniai: 1) nuolat ir sistemingai stebėti gamtinės aplinkos ir jos elementų būklę Lietuvos Respublikos teritorijoje; 2) sisteminti, vertinti ir prognozuoti gamtinėje aplinkoje vykstančius savaiminius ir dėl antropogeninio poveikio atsirandančius pokyčius, gamtinės aplinkos kitimo tendencijas ir galimas pasekmes; 3) kaupti, analizuoti ir teikti valstybės institucijoms, visuomenei informaciją apie gamtinės aplinkos būklę, reikalingą darniam vystymuisi užtikrinti, teritorijų planavimo, socialinės raidos sprendimams priimti, mokslo ir kitoms reikmėms; 4) analizuoti ir

⁵² L. Meškys „Aplinkosaugos priemonių reikšmė siekiant darnaus vystymosi tikslų“ 2008 10(112); 17-22;

⁵³ Ten pat; p. 18

⁵⁴ Ten pat, p. 19

⁵⁵ Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas; Žin., 1992, Nr. 5-75, 25 str.

⁵⁶ Ten pat, 6 str.

⁵⁷ Lietuvos Respublikos Aplinkos monitoringo įstatymas; : ŽIN., 1997, NR. 112-2824

vertinti vykdomų aplinkosaugos priemonių veiksmingumą; 5) užtikrinti tarptautinius aplinkos monitoringo informacijos mainus.“⁵⁸

Ūkio subjektų išmetamų medžiagų kiekiai ir reikšmė aplinkai skelbiami viešai Aplinkos apsaugos agentūros tinklalapyje.⁵⁹ Informacijos apie aplinką teikimo gaires nustato Informacijos apie aplinką Lietuvos Respublikoje teikimo visuomenei tvarkos aprašas⁶⁰. Remiantis tuo, kas aukščiau išdėstyta galima teigti, kad viešas aplinkosauginės informacijos teikimas ir sklaidimas pakankamai reglamentuotas.

Dr. Doc. L. Meškys savo straipsnyje teigia:

„Viešo aplinkosauginės informacijos skelbimo mechanizmas leidžia visuomenei kontroliuoti didžiausią neigiamą įtaką aplinkai darančius subjektus – juridinius asmenis, kad šie pernelyg nesusitelktų į ekonominę tikslą, neigdami kitus lygiaverčius visuomenės tikslus. Šiuolaikinės valstybės socialinėje-ekonominėje aplinkoje, esant įtemptos konkurencijos sąlygoms, tokia juridinių asmenų kontrolės forma siekiant aplinkosaugos tikslų neretai tampa veiksmingesne priemone už valstybės prievartos mechanizmo taikymą.“⁶¹

Tiek Lietuvoje tiek JAV viešo aplinkosauginės informacijos sklaidimo mechanizmai yra įdiegti ir veikia. Galima manyti, kad Lietuvoje reglamentavimas yra smulkesnis negu JAV. Tačiau kontrolės funkciją abu mechanizmai atlieka nenaudodami valstybės prievartos mechanizmo. Naudojant tokį modelį visuomenė gali kontroliuoti juridinius asmenis. Šitokiu būdu yra ugdomas visuomenės ar jos suinteresuotos dalies sąmoningumas aplinkosauginiais klausimais.

2. VISUOMENĖS INFORMAVIMO PRIEMONĖS ĮGYVENDINAT DARNAUS VYSTYMO SI STRATEGIJĄ

2.1. Teisės aktai reglamentuojantys aplinkosauginės informacijos sklaidą

Strategijoje aptariami tikslai, kuriuos privaloma įgyvendinti, yra labai svarbūs visai visuomenei t.y. juridiniams ir fiziniams asmenims. Naudą iš strategijos įgyvendinimo gauna visi, vienokia ar kitokia forma. Kaip jau buvo aptarta ankstesniame skyriuje juridiniai asmenys patys ieško jų verslui naudingų naujovių, kas gali atnešti realaus pelno, sutaupyti išlaidų ir į tai investuoja. Tai buvo minėta praeitoje dalyje kalbant apie KTU mokslininkų atliekamą darbą ir pagalbą verslui. Taip pat buvo mini būdai, kokiais yra skatinamas aplinkosauginių priemonių

⁵⁸ Lietuvos Respublikos Aplinkos monitoringo įstatymas; : ŽIN., 1997, NR. 112-2824, 3 str.

⁵⁹ Aplinkos apsaugos agentūra; <http://gamta.lt/cms/index?rubricId=26f031a8-6236-417b-94c3-5702b715256a> [aplankyta 2015-05-09]

⁶⁰ Informacijos apie aplinką teikimo gaires nustato Informacijos apie aplinką Lietuvos Respublikoje teikimo visuomenei tvarkos aprašas; Žin., 2010, Nr. 19-864 (2010-02-13)

⁶¹ L. Meškys „Aplinkosaugos priemonių reikšmė siekiant darnaus vystymosi tikslų“ 2008 10(112); 17-22;

integravimas į verslą, nenaudojant valstybės prievartos mechanizmo. Kita grupė – fiziniai asmenys nėra linkę patys ieškoti tam tikrų būdų kaip taupyti energiją, mažinti atliekų kiekį, jas rūšiuoti ir kitą. Fiziniai asmenys, priešingai nuo juridinių asmenų, nelingę investuoti. Viešojo erdvėje galima rasti daug prieštaringų pasisakymų, pavyzdžiui prieš daugiabučių namų renovaciją, kas taip pat yra susiję su strategija.

Visuomenės informavimas, informacijos sklaidimas labai svarbūs dalykai norit įgyvendinti tokių apimčių tikslus, kokie yra apibrėžti strategijoje. Šiame skyriuje bus aptariamos naudojamos priemonės visuomenės informavimui. Kaip jau buvo minėta praeitame skyriuje valstybės teisinė sistema turi būti sutvarkyta taip, kad būtų įgyvendinami strategijos tikslai. Informacijos sklaidos atžvilgiu valstybė yra ratifikavusi tam tikrus tarptautinius dokumentus, kurių yra privalu laikytis ir jais vadovautis.

Teisės aktų, susijusių su informacijos sklaida, analizę reikia pradėti nuo svarbiausių tarptautinių dokumentų. Vienu svarbiausiu galima laikyti Orhuso konvenciją. Europos bendrijos aplinkos ir tvarios plėtros politikos bei veiksmų programos suvestinėje „Aplinkos politika: bendrieji principai ir pagrindinė sistema“⁶² teigiama, kad tam tikruose planuose ir programose aplinkos aspektas jau yra integruotas planavimo etape ir į galimas pasekmes atsižvelgiama prieš projektą patvirtinant arba suteikiant jam leidimą, kad būtų užtikrintas aukštas aplinkos apsaugos lygis. Pabrėžiama, kad konsultacijos su visuomene yra itin svarbus aspektas. Galima teigti, kad to pradžia yra Orhuso konvencija. Šią konvenciją ES pasirašė 1998 m. ir vėliau ją ratifikavo. Pagal konvenciją visuomenės dalyvavimas priimant sprendimus yra viena iš trijų teisių, užtikrinamų visuomenei aplinkos srityje. Kitos dvi yra teisė susipažinti su informacija apie aplinką, kurią turi viešosios institucijos ir teisė kreiptis į teismą, jei neužtikrinamos kitos dvi teisės. Lietuvos Aukščiausias teismas savo praktikoje apie Orhuso konvenciją yra pasisakęs taip: „1998 m. birželio 25 d. Orhuse priimtos Konvencijos dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais (Orhuso konvencija), [...] preambulės septintoje konstatuojamojoje dalyje pripažįstama, kad kiekvienas asmuo turi teisę gyventi tinkamoje jo sveikatai bei gerovei aplinkoje, privalo individualiai ir kartu su kitais saugoti aplinką bei gerinti jos būklę dėl dabartinių ir būsimų kartų gerovės.“⁶³

Pačioje Orhuso konvencijoje apie teisę į informaciją teigiama taip: „Kiekviena Šalis, vadovaudamasi šios Konvencijos nuostatomis, užtikrina teisę gauti informaciją, teisę visuomenei dalyvauti priimant sprendimus bei teisę kreiptis į teismus aplinkos klausimais, kad būtų apsaugota

⁶² Faktų apie Europos sąjungą suvestinės – 2015; „Aplinkos politika: bendrieji principai ir pagrindinė sistema“ p.3

⁶³ *Kvietkinės kaimo bendruomenė ir Santakos kaimo bendruomenė prieš UAB „Saerimner“*; Lietuvos Respublikos Aukščiausias teismas; Nr. 3K-3-112/2013

kiekvieno dabartinės ir būsimų kartų žmogaus teisė gyventi jo sveikatai ir gerovei palankioje aplinkoje.“⁶⁴

Konvencija užtikrina visuomenės teisę dalyvauti ir būti informuotai aplinkosaugos srityje ir esant pažeidimui kreiptis į teismą. Konvencijoje apibrėžiami valstybių narių veiksmai įgyvendinant konvenciją ir visuomenės teisę į informaciją. Tai apibrėžia konvencijos 1 straipsnis: „1. Kiekviena Šalis nustato būtinas teises, reguliavimo ir kitas priemones, įskaitant priemones, užtikrinančias šios Konvencijos nuostatas, susijusias su informacija, visuomenės dalyvavimu ir teise kreiptis į teismus, įgyvendinančių nuostatų suderinamumą, taip pat reikiamas įgyvendinimo priemones, kad būtų sukurta ir išlaikyta aiški, skaidri ir suderinta sistema, užtikrinanti šios Konvencijos nuostatų įgyvendinimą.“⁶⁵ Pagal Konvenciją valstybė narė privalo teisinį reguliavimą sutvarkyti taip, kad įgyvendintų Konvencijos nuostatas. Taip pat 2 ir 3 Konvencijos straipsniai apibūdina pareigūnų, valstybės tarnautojų ir valstybės institucijų veiklą taip, kad jie privalo informuoti visuomenę, ugdyti jos sąmoningumą ir skatinti jos dalyvavimą. Straipsniai skamba taip: „2. Kiekviena Šalis siekia užtikrinti, kad pareigūnai ir valstybės institucijos padės visuomenei ir nukreips ją reikiama linkme ieškant informacijos, supaprastinant dalyvavimą priimant sprendimus ir kreipiantis į teismus aplinkos klausimais. 3. Kiekviena Šalis skatina visuomenės švietimą ir sąmoningumą aplinkos srityje, visų pirma tai, kaip gauti informaciją, kaip dalyvauti priimant sprendimus ir kokios yra galimybės kreiptis į teismus aplinkos klausimais.“⁶⁶ Konvencijos straipsniuose yra aiškiai nurodomi dalykai, kokius šalies institucijos turi užtikrinti visuomenei, kad ji laisvai ir netrukdomai galėtų dalyvauti įgyvendinant aplinkosaugos sričiai aktualius klausimus.

Konvencija, kurią Lietuva yra ratifikavusi ir privalo jos laikytis, yra labai aiškiai sudėliojusi gaires, kaip nacionalinių teisės aktų pagalba turėtų būti sureguliuota tvarka, kuri leistų visuomenei netrukdomai dalyvauti aplinkosaugos srities formavimo politikoje. Taip teigia ir M. Stonkienė savo straipsnyje: „Pagal Orhuso konvencijos nuostatas visuomenės informavimas ir jos dalyvavimo užtikrinimas priimant sprendimus yra išimtinai valstybės institucijų pareiga. Valstybės institucijos privalo aplinkos informaciją teikti tiek visuomenės prašymu (užtikrinti aktyviosios teisės į informaciją įgyvendinimą), tiek šią informaciją skleisti savo iniciatyva (užtikrinti pasyviosios teisės į informaciją įgyvendinimą).“⁶⁷

Minėta Orhuso konvencija svarbiausias šioje srityje dokumentas. Tačiau yra ir daugiau tarptautinių dokumentų reglamentuojančių šią sritį. „Tarptautiniu mastu pirmoji sutartis, kur vertinamas visuomenės poveikis, yra 1991 m. vasario 25 d. Jungtinių Tautų ir Europos Ekonominės

⁶⁴ Orhuso konvencija, (2001 m., Nr. IX-449); Žin, 2001-08-24, Nr. 73-2565; 1 str.

⁶⁵ Ten pat, 1 str.

⁶⁶ Ten pat, 3 str.

⁶⁷ M. Stonkienė „Darniojo vystymosi poveikis teisei į informaciją: teisė į aplinkos informaciją“. *Darnaus vystymosi informacija ir komunikacija*. (ISSN 1392-0561. InformacIjoSmokSlaI.2008 46); p. 13

Komisijos konvencija dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste (Espoo, 1991 m.).⁶⁸ Minėtos Konvencijos 6 straipsnis apibrėžia informacijos skleidimą esant būtinybei: „6. Pagal šios Konvencijos nuostatas poveikį sukelti Šalis suteikia rajonų, kurie tikriausiai bus pažeisti, visuomenei galimybę dalyvauti planuojamos veiklos poveikio aplinkai vertinimo atitinkamose procedūrose ir užtikrina, kad ši galimybė, suteikta poveikį patiriančios Šalies visuomenei, bus lygiavertė galimybei, suteiktai poveikį sukeltiančios Šalies visuomenei.“⁶⁹ Apibendrinat minėtas dvi konvencijas galima remtis M. Stonkiene: „Espoo ir Orhuso konvencijų nuostatos formuoja visybės teisę į informaciją sistemą, apimančią ne tik šios teisės užtikrinimo reguliavimą tarpvalstybiniu, bet ir nacionaliniu lygiu (įpareigojant valstybes užtikrinti šios teisės realizavimą nacionalinės teisės normomis). Šiuose teisės aktuose įtvirtinama visuomenės teisė į aplinkos informaciją.“⁷⁰

Iš tarptautinio lygio dokumentų galima išskirti keletą direktyvų. Direktyva „Dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo“⁷¹ teigia:

„Kadangi Europos Bendrijų 1973 m. ir 1977 m. veiksmų aplinkosaugos srityje programos bei 1983 m. veiksmų programa, kurių pagrindinems nuostatomis pritarė Europos Bendrijų Taryba ir valstybių narių Vyriausybių atstovai, pabrėžia, kad geriausia aplinkosaugos politika yra užkirsti kelią teršimui trukdiniams ten, kur jie kyla, o ne vėliau bandyti kovoti su jų padariniais; kadangi jose patvirtinama būtinybė atsižvelgti į poveikį aplinkai kiek įmanoma ankstesnėje visų techninio planavimo ir sprendimų priėmimo procesų stadijoje; kadangi šiam tikslui jos numato atlikti tokį poveikį įvertinančias procedūras“⁷²

M. Stonkienė savo straipsnyje apie minėtą direktyvą teigia: „Direktyvoje numatoma, kad valstybė (atitinkama jos kompetentinga institucija arba institucijos) turi užtikrinti, kad visuomenės suinteresuota grupė būtų supažindinama su informacija apie projekto leidimo išdavimą.“⁷³

Taip pat paminėtina ir Europos parlamento ir tarybos direktyva „Dėl tam tikrų planų ir programų pasekmių aplinkai vertinimo“. Direktyvos paskirtis apibrėžiama taip: „Ši direktyva yra procedūrinio pobūdžio, o jos reikalavimai turėtų būti integruoti į valstybėse narėse taikomas procedūras arba įtraukti specialiai nustatytas procedūras. Siekdamas išvengti dvigubo vertinimo, valstybės narės tam tikrais atvejais turėtų atsižvelgti į tai, kad vertinimai atliekami skirtingais planų

⁶⁸ ⁶⁸ M. Stonkienė „Darniojo vystymosi poveikis teisei į informaciją: teisė į aplinkos informaciją“. *Darnaus vystymosi informacija ir komunikacija*. (ISSN 1392–0561. INformacIjoSmokSlaI.2008 46); p. 12

⁶⁹ Konvencija dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste (Espoo, 1991) *Žin. 1999-10-29, Nr. 92-2688*; 6 str.

⁷⁰ M. Stonkienė „Darniojo vystymosi poveikis teisei į informaciją: teisė į aplinkos informaciją“. *Darnaus vystymosi informacija ir komunikacija*. (ISSN 1392–0561. INformacIjoSmokSlaI.2008 46); p. 14

⁷¹ Tarybos direktyva „Dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo“; 1985 m. birželio 27 d. (85/337/EEB)

⁷² Ten pat

⁷³ M. Stonkienė „Darniojo vystymosi poveikis teisei į informaciją: teisė į aplinkos informaciją“. *Darnaus vystymosi informacija ir komunikacija*. (ISSN 1392–0561. INformacIjoSmokSlaI.2008 46); p. 15

ir programų hierarchijos lygiais.⁷⁴ Direktyvos 5 straipsnis suformuluoja direktyvos veikimo gaires: „Aplinkosauginio vertinimo procedūrų priėmimas planų ir programų lygiu turėtų sukurti nuoseklesnius pagrindus, kuriais remiantis priimant sprendimus būtų atsižvelgiama į atitinkamą aplinkos apsaugos informaciją, o tai padėtų įmonėms vykdyti savo veiklą. Į sprendimų priėmimą įtraukus daugiau veiksnių būtų padėta priimti labiau subalansuotus ir veiksmingesnius sprendimus.“⁷⁵

Svarbi yra ir Europos parlamento ir tarybos direktyva „Nustatanti visuomenės dalyvavimą rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 85/337/EEB ir 96/61/EB dėl visuomenės dalyvavimo ir teisės kreiptis į teismus“⁷⁶ Direktyvoje aiškiai suformuluoti jos tikslai 1 straipsnyje: „1 straipsnis. Tikslas. Šios direktyvos tikslas - prisidėti prie įsipareigojimų, atsirandančių pagal Orhuso konvenciją, įgyvendinimo, pirmiausia: a) nustatant visuomenės dalyvavimą rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas; b) gerinant visuomenės dalyvavimą ir įtvirtinant nuostatas dėl teisės kreiptis į teismus pagal Tarybos direktyvas 85/337/EEB ir 96/61/EB.“⁷⁷ Direktyvos 2 straipsnis labai aiškiai formuluoja visuomenės dalyvavimo svarbą, valstybės narės vaidmenį įgyvendinat direktyvą. Straipsnyje kalbama apie visuomenės dalyvavimą rengiant planus ir programas. Visuomenė apibrėžiama kaip vienas ar daugiau fizinių ar juridinių asmenų, jų asociacijos, organizacijos ar grupės. Valstybės narės užtikrina, kad visuomenei būtų suteikiamos veiksmingos galimybės dalyvauti rengiant, keičiant, peržiūrint planus ir programas. Dėl to valstybės narės užtikrina, kad visuomenė informavimo priemonėmis būtų informuojama apie visus pasiūlymus rengti tokius planus, programas. Valstybė narė taip pat privalo užtikrinti, kad visuomenė turėtų teisę pareikšti pastabas ir nuomones iki priimant sprendimus dėl planų ar programų. Privaloma užtikrinti, kad išnagrinėjus visuomenės pareikštas pastabas ir nuomones, kompetentinga institucija tinkamai informuotų visuomenę apie priimtus sprendimus.⁷⁸ Iš esmės galima teigti, kad šios direktyvos pagrindinis tikslas užtikrinti Orhuso konvencijos įgyvendinimą Europos Sąjungoje.⁷⁹

Prie oficialių dokumentų taip pat reikėtų paminėti neoficialios Europos Sąjungos organizacijos veiklą. Europos Sąjungos reikalavimų įgyvendinimas aplinkos kontrolės srityje -

⁷⁴ Europos parlamento ir tarybos direktyva „Dėl tam tikrų planų ir programų pasekmių aplinkai vertinimo“; 2001 m. birželio 27 d.; 2001/42/EB; 9 punktas

⁷⁵ Ten pat; 5 punktas

⁷⁶ Europos parlamento ir tarybos direktyva „Nustatanti visuomenės dalyvavimą rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 85/337/EEB ir 96/61/EB dėl visuomenės dalyvavimo ir teisės kreiptis į teismus“; 2003 m. gegužės 26 d.; 2003/35/EB;

⁷⁷ Ten pat; 1 str.

⁷⁸ Europos parlamento ir tarybos direktyva „Nustatanti visuomenės dalyvavimą rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 85/337/EEB ir 96/61/EB dėl visuomenės dalyvavimo ir teisės kreiptis į teismus“; 2003 m. gegužės 26 d.; 2003/35/EB; 2 str.

⁷⁹ M. Stonkienė „Darniojo vystymosi poveikis teisei į informaciją: teisė į aplinkos informaciją“. *Darna*us vystymosi informacija ir komunikacija. (ISSN 1392–0561. InformacIjoSmokSlaI.2008 46); p. 16

IMPEL⁸⁰ (*EU Network for the Implementation and Enforcement of Environmental Law – IMPEL*). Tai neoficialus ES valstybių narių aplinkos apsaugos institucijų tinklas, kurio pagrindinis tikslas yra skatinti kuo veiksmingiau taikyti aplinkosaugos įstatymus. Pirmasis IMPEL tinklo susitikimas, kuriame dalyvavo visų ES šalių narių atstovai, įvyko 1992 m. lapkritį Česteryje (Jungtinė Karalystė). Tinklas turi padėti keistis informacija ir patirtimi, skatinti nuoseklesnę aplinkosauginių įstatymų – ypač Europos Sąjungos – įgyvendinimą, taikymą ir vykdymo užtikrinimą. Jis suteikia galimybę įstatymų leidėjams, aplinkosaugos inspektoriams ir teisėtvarkos pareigūnams tarpusavyje keistis idėjomis ir skatina teisėtvarkos struktūrų ir geriausių praktikų raidą.⁸¹

Taip pat galima pažymėti kitų šalių patirtį informacijos sklaidos srityje. JAV plačiai naudojamas informacijos laisvės aktas (Toliau - FOIA). Tai įstatymas, kuris suteikia teisę gauti informaciją iš federalinės vyriausybės.⁸² Įstatymas buvo priimtas 1966 m. liepos 4 d. FOIA numato, kad kiekvienas asmuo turi teisę, įgyvendinamą teisme, gauti prieigą prie federalinės agentūros apskaitos, išskyrus tuos atvejus, kai tai būtų saugoma nuo pavišimo. FOIA prašymas gali būti pateiktas dėl bet kokios agentūros įrašo (autorius pastaba – tai pat ir dėl aplinkosauginės informacijos). Pagal FOIA, agentūros turi atskleisti bet kokią informaciją, kurios tik yra prašomos, išskyrus atvejus kai tokia informacija yra apsaugota nuo pavišimo. FOIA taip pat reikalauja, kad agentūros automatiškai atskleistų tam tikrą informaciją, įskaitant dažnai prašomus dokumentus. Kaip pripažino Kongresas, Prezidentas ir Aukščiausiasis Teismas, FOIA yra gyvybiškai svarbi dalis JAV demokratijai.⁸³ Tokio pačio akto atitikimą galima rasti ir Australijoje – Teisės į informaciją aktas 1982 m. (*Freedom of Information Act. - FOI Act*).⁸⁴ Asmenys turi teisę pagal FOI aktą prašyti leisti susipažinti su vyriausybės dokumentais. Tai apima dokumentus, kuriuose yra informacija apie juos arba apie vyriausybės programų, politikos ir kt. sprendimai. FOI įstatymas taip pat reikalauja, kad agentūros skelbtų tam tikros kategorijos informaciją. FOI aktas yra taikomas visoje Australijos vyriausybėje.⁸⁵

Išanalizuoti tarptautiniai dokumentai nėra visi, kurie reglamentuoja teisę į informaciją ir jos sklaidą, tačiau buvo paminėti svarbiausi ir aktualiausi. Visos paminėtos direktyvos turi būti įgyvendintos ir nacionalinėje teise. Bus analizuojami nacionaliniai teisės aktai reglamentuojantys teisę į informaciją ir jos sklaidą. Viename iš nacionalinių teisės aktų t.y. teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatyme yra aiškiai apibrėžta, kad valstybės

⁸⁰ „ES reikalavimų įgyvendinimas aplinkos kontrolės srityje - IMPEL“ (2010-02-01); <http://gamta.lt/cms/index?rubricId=87adecae-5c07-4826-aae9-f9d79000debc> [aplankyta 2015-05-09]

⁸¹ Ten pat

⁸² United States department of justice; What is FOIA?; <http://www.foia.gov/index.html>; [aplankyta 2015-05-13]; versta autorius

⁸³ Ten pat

⁸⁴ Australian Government; Office of the Australian Information Commissioner Freedom of information; <http://www.oaic.gov.au/freedom-of-information/freedom-of-information>; [aplankyta 2015-05-11] versta autorius

⁸⁵ Ten pat

institucijos privalo visuomenei teikti informaciją ir atsisakyti tai daryti galima tik šio įstatymo numatytais atvejais. Taip pat įstatyme numatyta, kokiais principais valstybės institucijos turi vadovautis teikdamos informaciją. Informacijos teikimo principus, kuriais vadovaujasi įstaigos teigdamos informacija, galima išskirti: informacijos išsamumo, tikslumo, teisėtumo, objektyvumo ir pagalbos suteikimo principus.⁸⁶

Tame pačiame įstatyme yra atskiras skyrius kokia tvarka ir kaip turi būti pateikiami prašymai, norint gauti tam tikrą informaciją, apibrėžti terminai per kiek laiko turi būti pateikta prašoma informacija, nustatomi atvejai dėl kokių informacija negali būti pateikiama. Manytina, kad įstatymas nuoseklus ir pakankamai aiškus, kad nekiltų papildomų nesklandumų jį įgyvendinant. Tačiau manytina, kad yra sudėtinga nustatyti ar kiekvienoje valstybinėje įstaigoje, kalbant ir apie įstaigas, kurių veikla susijusi su aplinkosauga, yra laikomasi šio įstatymo nuostatų. Šiuos procesus kontroliuoti yra pakankamai sudėtinga.

Visuomenės informavimo įstatyme taip pat apibrėžta pareiga teikti visuomenei informaciją. „2. Valstybės ir savivaldybių institucijos bei įstaigos turi informuoti visuomenę apie savo veiklą. 3. Valstybės ir savivaldybių institucijos bei įstaigos privalo Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių įstaigų įstatymo bei kitų įstatymų nustatyta tvarka teikti viešąją informaciją, taip pat turimą privačią informaciją, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus, kai privati informacija neteikiama.“⁸⁷ Minėtame įstatyme yra aiškiai apibrėžta, kad valstybė ir jos institucijos privalo teikti informaciją įstatymų nustatyta tvarka. Šioje vietoje aiškiai yra pasisakęs Aurelijus Gutauskas: visuomenės informavimo įstatyme yra numatyta, kad kiekvienas pilietis turi teisę gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių įstaigų, tačiau yra informacijos gavimą apsunkinančių veiksnių. Lietuvoje, kaip ir kitose postkomunistinėse šalyse, yra nesusiformavęs požiūris, kad valstybės tarnautojas dirba piliečiams ir jiems yra atsakingas. Kitas veiksnys tai, kad valstybinėse įstaigose nėra numatyta etato, kurio užduotis būtų atsakinėti į piliečių klausimus, o viešųjų ryšių sfera dar tik kuriasi. Taip pat tarnautojai vengia suteikti informaciją, nes nežino, kokia informacija skelbtina, o kokia – konfidenciali“⁸⁸

Manytina, kad šioje vietoje yra problematika, kas įtakoja informacijos sklaidą. Tačiau kontroliuoti darbuotojų veiklą ir galimus pažeidimus yra labai sudėtinga.

Aplinkos monitoringo įstatymas lakoniškai apibrėžia informacijos teikimą susijusį su aplinkos monitoringo informacijos teikimu. Straipsnis teigia, kad: „13 straipsnis. Aplinkos monitoringo informacijos pateikimas. 1. Aplinkos monitoringo duomenys ir informacija valstybės,

⁸⁶ Lietuvos Respublikos Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas, (2000-01-11, Nr. VIII-1524)

⁸⁷ Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymas, (2006-07-11, Nr. X-752), 6 str.

⁸⁸A. Gutauskas ir kt., „Žmogaus teisės Lietuvoje“ (Vilnius: Lietuvos respublikos seimas, Jungtinių tautų vystymo programa, teisės institutas, 2005), p. 57

savivaldybių ir mokslo institucijoms, kitiems asmenims teikiama įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka. 2. Aplinkos monitoringo informacija kitoms valstybėms ir tarptautinėms organizacijoms teikiama įstatymų ir tarptautinių susitarimų nustatyta tvarka.⁸⁹ Tačiau kaip jau buvo minėta aplinkos apsaugos monitoringo įstatymas veikia kaip prevencinė priemonė skatinanti savanorišką integravimą aplinkai palankių procesų į vykdomą veiklą.

Orhuso konvencija įpareigoja valstybę narę savo teisinę sistemą sutvarkyti taip, kad asmuo nevaržomai galėtų kreiptis dėl informacijos aplinkosauginiais klausimais. Orhuso konvencija taip pat numato, kad asmuo turi teisę kreiptis į valstybines institucijas aplinkosauginiais klausimais. Taip išanalizavus minėtas direktyvas ir minėtus Lietuvos Respublikos įstatymus galima manyti, kad direktyvų normos integruotos į Lietuvos Respublikos įstatymus ir jų tikslai įgyvendinami. Remiantis ankščiau išdėstytu galima daryti išvadą, kad Lietuvoje yra sudarytos galimybės visuomenei kreiptis dėl informacijos ir kad ji privalo ją gauti, jei tai neprieštaruja įstatymams.

2.2 Priemonė informacijos skleidimui – žiniasklaida

Galima manyti, kad žiniasklaida, kaip priemonė skleisti informaciją, yra vienas geriausių būdų, su kuriuo efektyviausiai galima atkreipti visuomenės dėmesį. Kaip jau buvo minėta ankstesniame skyriuje dėl temos platumo informacijos sklaidos problema bus nagrinėjama per tam tikrą pavyzdį – daugiabučių namų renovaciją. Gyvenamo būsto renovavimas yra išskiriamas darnaus vystymosi strategijoje. Dėl labai prastų senų daugiabučių namų šiluminių savybių, morališkai ir fiziškai pasenusios šilumos tiekimo infrastruktūros energijos sunaudojimo efektyvumas yra mažesnis negu daugelyje ES valstybių. Daugiabučių namų modernizavimas ir šiluminės energijos sąnaudų būsto sektoriuje gerokas sumažinimas – vienas iš Lietuvos darnaus vystymosi prioritetų, tai, be kita ko, prisidėtų prie visuotinių pastangų švelninti klimato kaitą.⁹⁰

Šiuo laiku tai yra plačiai aptarinėjama ir labai aktuali tema. Galima manyti, kad gyventojams šis klausimas yra ypač opus, kadangi tai liečia jų finansus. Efektyviam visuomenės informavimui, kaip priemonę galima pasitelkti žiniasklaidą.

Žiniasklaidos veikla reglamentuojama Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatyme. Įstatyme apibrėžti pagrindiniai žurnalisto veiklos principai. Straipsnyje principai suformuluoti taip: „3 straipsnis. Viešosios informacijos rengėjai, skleidėjai, žurnalistai ir leidėjai savo veikloje vadovaujasi Konstitucija ir įstatymais, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, humanizmo, lygybės, pakantos, pagarbos žmogui principais, gerbia žodžio, kūrybos, religijos ir sąžinės laisvę, nuomonių įvairovę, laikosi profesinės etikos normų [...]“⁹¹

⁸⁹ „Lietuvos Respublikos Aplinkos monitoringo įstatymas“; : ŽIN., 1997, NR. 112-2824; 13 str.

⁹⁰ „Nacionalinė darnaus vystymosi strategija“, Nr. 1247, 2009-09-16, Žin., 2009, Nr. 121-5215 (2009-10-10), 15 str.

⁹¹ Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymas, (2006-07-11, Nr. X-752), 3 str. 2 d.

Minėtame įstatyme taip numatyta pareiga teikti informaciją. Šiuo klausimu įstatymo straipsnis suformuluotas taip: „42 straipsnis. Pareiga teikti informaciją. 1. Viešosios informacijos rengėjai ir skleidėjai, valstybės ir savivaldybių institucijos bei įstaigos šio įstatymo V skyriuje numatytoms viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų veiklos reglamentavimo ir savitvarkos institucijoms turi neatlygintinai teikti informaciją (įskaitant transliuotų laidų įrašus), būtiną jų funkcijoms atlikti.“⁹² Minėti straipsniai pagrindinių principų pagalba reglamentuoja žurnalistų veiklą. Taip pat galima išskirti dar kelis straipsnius tokius kaip: 11 straipsnis. Teisė ginti informavimo laisvę; 16 straipsnis. Nuomonių įvairovės visuomenės informavimo priemonėse užtikrinimas; 29 straipsnis. Sąžininga konkurencija visuomenės informavimo srityje. Išanalizavus įstatymą galima teigti, kad žurnalistų veikla yra reglamentuojama pakankamai smulkmeniškai, tačiau galima išskirti keletą pagrindinių problemų, kurios gali turėtų įtakos informacijos sklaidai ir informacijos turinio teisingumui ir tikslumui.

Pagal Visuomenės informavimo įstatymo 2 str. 20 d. oficialūs valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų dokumentai - tie kurie įtraukti į šių įstaigų dokumentų apskaitą ir yra sukurti arba gauti. Ši oficialaus dokumento sąvoka suformuluoja apibrėžimą, kad oficialaus dokumento atsiradimas, t.y. jo sukūrimas arba gavimas, kildinamas iš valstybės ir savivaldybių įstaigų vykdomos veiklos. Kadangi valstybės ir savivaldybių įstaigų veikla įstatymo prasme apima ir vidaus administravimą, valstybės ir savivaldybių įstaigos privalo teikti asmenims oficialius dokumentus ar juose esančią informaciją ir iš veiklos, kurią šios įstaigos vykdo vidaus administravimo atvejais. Problematika gali atsirasti dėl to, kad pats įstatymas nepakankamai aiškus ir sudaro valstybės tarnautojams galimybę teigti, jog vidaus administravimo klausimai neturi būti teisės į informaciją objektu.⁹³ Dar viena problema gali atsirasti kalbant apie pažeistas žurnalistų teises ir jų gynybą. Minėtame įstatyme neaptariama, kokių būdu žurnalistas galėtų skųsti atsisakymą pateikti informaciją, kai informacija pateikiama ne visa ar netinkama. Manytina, kad šią spragą galėtų užpildyti Teisės gauti informaciją įstatymo nuostatos, kurios reglamentuoja visą informacijos gavimą visiems asmenims.⁹⁴

Taip pat išskirtina dar viena problema - analizuojant įstatymą ji gali išryškėti kalbant apie vartojamą žurnalistų sąvoką. Įstatyme ši sąvoka apibrėžta taip: „2 straipsnis. Pagrindinės šio įstatymo sąvokos 72. Žurnalistas – fizinis asmuo, kuris profesionaliai renka, rengia ir teikia medžiagą viešosios informacijos rengėjui pagal sutartį su juo ir (ar) yra žurnalistų profesinės organizacijos narys.“⁹⁵ Vartojama žurnalistų sąvoka yra plati, todėl sudaromos galimybės naudotis

⁹² Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymas, (2006-07-11, Nr. X-752), 42 str. 1 d.

⁹³ A. Gutauskas ir kt., „Žmogaus teisės Lietuvoje“ (Vilnius: Lietuvos respublikos seimas, Jungtinių tautų vystymo programa, teisės institutas, 2005), p. 57

⁹⁴ Ten pat, p. 58

⁹⁵ Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymas, (2006-07-11, Nr. X-752), 2 str. 72 d.

šiuo statusu daugeliui asmenų. Žurnalistui įstatymai suteikia papildomų teisių, tačiau įstatymuose neįtvirtinta pareiga žurnalistui priklausyti profesiniam susivienijimui ir laikytis etinių įsipareigojimų. Taip pat nenustatyta pareiga turėti atitinkamą licenciją žurnalisto veiklai. Manytina, kad Visuomenės informavimo įstatyme reikėtų tiksliau apibrėžti žurnalisto statusą, kaip ypatingo teisės subjekto. Šią veiklą sieti su priklausymu profesiniam susivienijimui bei atitinkamos licencijos žurnalisto veiklai įgijimu.⁹⁶

Išanalizavus įstatymą reglamentuojantį žurnalistų veiklą, galima paminėti Konstitucinio teismo nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 8 str. ir 14 str. 3 d. atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“⁹⁷ Nutarime teigiama: „Laisvė ieškoti, gauti ir skleisti informaciją nėra absoliuti. Konstitucijoje yra ne tik įtvirtinta žmogaus laisvė ieškoti, gauti ir skleisti informaciją, bet ir apibrėžtos šios laisvės ribos.“⁹⁸ Konstitucinis teismas, spręsdamas klausimą, ar turėtų būti atskleistas žiniasklaidos šaltinis, pažymėjo, jog įstatymų leidėjas yra saistomas žiniasklaidos laisvės sampratos. Reikalauti, kad būtų atskleistas informacijos šaltinis, galima tik tada, kai tai būtina užtikrinti gyvybiškai svarbiems, reikšmingiems visuomenės interesams, taip pat siekiant užtikrinti, kad būtų apgintos asmenų konstitucinės teisės ir laisvės, kad būtų vykdomas teisingumas, t.y. tik tada, kai atskleisti informacijos šaltinį būtina dėl Konstitucijos saugomo svarbesnio intereso.⁹⁹

Dėl anksčiau minėtų priežasčių bus analizuojamas pavyzdys apie daugiabučių namų renovaciją, kaip apie vieną iš darnaus vystymosi strategijos tikslų. Kiek žiniasklaida, kaip informacijos skleidėja, teikia visuomenei informacijos apie renovaciją. Manytina, kad žiniasklaida šios veiklos turėtų imtis paskatinta valstybės institucijų. Kaip vieną iš priemonių informacijai skleisti galima išskirti televiziją. Darnaus vystymosi tematika ir analizuojamo pavyzdžio tematika per televiziją yra rodoma viena laida „Renovacijos anatomija“. Laidoje pateikiama aktuali informacija, tačiau jau suinteresuotai visuomenės daliai. Kitos televizijos laidos, kalbėdamos apie renovaciją, suteikia informaciją apie konkrečius atvejus. Tam tikrą laiką sekant televizijos laidas, reklamas, galima prieiti išvados, kad trūksta arba visai nėra prevencinių priemonių, kurios skatintų fizinius asmenis renovuoti daugiabučius namus.

Kita informacijos skleidimo priemonė - internetas. Oficialiuose tam tikrų įstaigų ar organizacijų puslapiuose yra labai daug informacijos apie renovaciją, tačiau juos reikia susirasti patiems asmenims. Tam, kad fiziniai asmenys pradėtų patys ieškoti informacijos jie turi būti

⁹⁶ A. Gutauskas ir kt., „Žmogaus teisės Lietuvoje“ (Vilnius: Lietuvos respublikos seimas, Jungtinių tautų vystymo programa, teisės institutas, 2005), p. 58

⁹⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2002 m. spalio 23 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 8 str. ir 14 str. 3 d. atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. // *Žin.*, 2002, Nr. 104-4675

⁹⁸ Ten pat

⁹⁹ A. Gutauskas ir kt., „Žmogaus teisės Lietuvoje“ (Vilnius: Lietuvos respublikos seimas, Jungtinių tautų vystymo programa, teisės institutas, 2005), p. 60

suinteresuoti. Šioje vietoje vėl kalbama apie suinteresuotos visuomenės dalį, kuriai prevencinės ir skatinimo priemonės nėra būtinos. Manytina, kad dėl informacijos stokos ar tai, kad ji sudėtingai pateikiama nereikia kelti diskusijų, kadangi internetiniai tinklalapiai sutvarkyti pakankamai aiškiai ir juose pateikiama visa reikiama informacija.¹⁰⁰ Tačiau galimi ir klaidinantys straipsnių pavadinimai galimai neatitinkantys turinio. Tinklalapyje renovacija. It pasisako Europos parlamento narys Valentinas Mazuronis apie tai kaip svarbu informuoti gyventojus. Publikuojamo straipsnio pavadinimas „Gyventojų informavimas – svarbi sąlyga sėkmingai renovacijai“¹⁰¹. Straipsnio pavadinimas dviprasmiškas, tačiau nagrinėjamos temos atžvilgiu straipsnyje nepateikiama informacija skatinanti daugiabučių namų renovaciją. Buvo atliktas tyrimas remiantis vieno internete publikuojamo informacinio portalo duomenimis.¹⁰² Peržiūrėti straipsniai laikotarpyje nuo 2014-01-19 iki 2015-04-20 naudojant raktinius žodžius „daugiabučių namų renovacija“. Išanalizavus straipsnius galima atrinkti keturis straipsnius, kuriuose kalbama apie renovacijos naudą, priežastis dėl ko renovacija yra reikalinga ir skatinama fizinius asmenis renovuoti daugiabučius namus.

Vilniaus Gedimino technikos universiteto statybos fakulteto Dr. Česlovas Ignatavičius teigia: stebiuosi kaip pastatų modernizaciją bandoma pristatyti kaip visuotinį „kiaurų sienų užkamšymą“. Tokius gandus skleidžiantys žmonės ne tik dezinformuoja gyventojus, bet ir daro žalą valstybei. Kartu su kolegomis inžinieriais, architektais bei kitais statybų srities specialistais nuolat kartojame, kad pastatų modernizacija tai nėra vien sienų apšiltinimas. Modernizacija – tai kompleksinis veiksmas. Tačiau reikia, kad visuomenė suvoktų paprastą tiesą – nieko nesutaupysime, jeigu brangią šilumos energiją švaistysime per kiauras pastatų sienas. Racionaliai šiltindami pastatus ne tik neleisime pinigų vėjais, tačiau ir sutaupysime lėšų kitiems būtiniams daugiabučių namų modernizavimo veiksams. Viešojo erdvėje girdime kalbant, kad: modernizacija neatsipirks. Tačiau renovuotų daugiabučių namų gyventojas pasakys, kad gaunamos sąskaitos už šildymą bei komforto pojūtis gyvenant gražioje bei sveikoje aplinkoje yra verti investuotų pinigų į renovaciją.¹⁰³ Šie autoriaus teiginiai labai aiškiai atspindi aptariamą temą problematiką. Nors pats straipsnis žurnalistinio stiliaus ir nėra tinkamas pavyzdys atspindėti temą teisinę problematiką, tačiau išsakyta autoriaus nuomonė atitinka nagrinėjamą problematiką. Galima teigti, kad pagrindinė problema dėl ko renovacijos procesas vyksta nepakankamai greitai yra visuomenės sąmoningumo stoka.

Atlikus įstatymo, reglamentuojančio žurnalistų veiklą, analizę ir įsigilinus į praktiškai vykdomą žurnalistų veiklą galima daryti išvadą, kad informacijos sklaidos klausimu galima rasti

¹⁰⁰ <http://www.renovacija.lt/>; <http://atnaujinkbusta.lt/>; <http://www.am.lt/VI/index.php#r/1579>

¹⁰¹ „Gyventojų informavimas – svarbi sąlyga sėkmingai renovacijai“; <http://www.renovacija.lt/straipsnis/gyventoju-informavimas-svarbi-salyga-sekmingai-renovacijai/> [aplankyta 2015-04-21]

¹⁰² <http://www.lrytas.lt/zyme/renovacija>

¹⁰³ „Renovacija – ne tik kiaurų sienų kamšymas!“ (2014-04-04); <http://bustas.lrytas.lt/nekilnojamasisturtas/mokslininkas-reze-renovacija-ne-tik-kiauru-sieniu-kamsymas.htm?p=1> [aplankyta 2015-04-22]

sąsają su ankščiau aptartu pavyzdžiu: fizinių asmenų savanoriškas paklusimas aplinkosauginiams įstatymams paskatintas aplinkos monitoringo vykdomos veiklos. Galima manyti, kad panašiomis priemonėmis reikėtų skatinti ir fizinius asmenis renovacijos klausimu. Dr. Doc. L. Meškys savo straipsnyje yra suformulavęs teiginį dėl valstybės prievartos mechanizmo naudojimo ir jo įtakos darnaus vystymosi strategijos įgyvendinimui: „Darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo svarba nulemia poreikį pasitelkti įvairias, ne vien valstybės prievarta pagrįstas, priemones, padedančias išvengti aplinkosaugos teisės pažeidimų, skatinančias savanorišką paklusimą aplinkosaugos teisės reikalavimams, dėl to veiksmingiau gali būti įgyvendintas aplinkosauginių, ekonominių ir socialinių visuomenės tikslų kompromisas.“¹⁰⁴ Remiantis tuo kas aukščiau išdėstyta galima daryti išvadą, kad įstatymų nuostatos nėra pažeidžiamos, žiniasklaida kaip priemonė yra naudojama, tačiau galima išvelgti visuomenės sąmoningumo stokos ir valstybės pasyvumo šiuo klausimu problematiką.

3. SANTYKIS TARP VISUOMENĖS TEISĖS Į INFORMACIJĄ IR GALUTINIO DARNAUS VYSTYMOŠI STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMO REZULTATO.

3.1. Grįžtamasis ryšys tarp visuomenės ir valstybės. jo svarba strategijos įgyvendinimui.

Ankščiau minėtuose dviejuose skyriuose buvo aptarta darnaus vystymosi samprata, supažindinta su visuomenės teise į informaciją plačiąją prasme, paminėti ir aptarti būdai visuomenei informuoti. Kaip šie visi minėti dalykai sąveikauja tarpusavyje, kad įgyvendinti strategijos uždavinius. Kaip jau buvo minėta visuomenės dalyvavimas ir jos tinkamas informavimas yra svarbus tinkamam ir efektyviam strategijos įgyvendinimui.

Mykolo Riomerio Universiteto Dr. Aldona Jociūtė savo knygoje „Visuomenės darnus vystymasis“¹⁰⁵ teigia, kad: darnus vystymasis išryškina visuomenės dalyvavimo svarbą, tarpusavio partneryste grindžiamą bendradarbiavimą tarp organizacijų ir valstybės institucijų. Pati darnaus vystymosi prigimtis yra nenutrūkstamas procesas. Dėl šios priežasties laikui bėgant, įgijus daugiau patirties, atitinkamai gali keistis ir veiklos strategijos. Visa tai reikalauja neišvengiamai keistis sukaupta informacija, patirtimi, išgyvenimais ir siekti bendro sutarimo. Keičiantis informacija, siekiama konkrečių rezultatų, koordinuojami įvairūs veiksmai, vykdomos užduotys, priimami

¹⁰⁴ L. Meškys „Aplinkosaugos priemonių reikšmė siekiant darnaus vystymosi tikslų“ 2008 10(112); 17-22

¹⁰⁵ A. Jociūtė *Visuomenės darnus vystymasis* (Vilnius, Mykolo Riomerio universitetas, 2013)

sprendimai.¹⁰⁶ Autorė kalba apie informavimo svarbą, apie informacijos kaitą ir visuomenės dalyvavimą įgyvendinant strategiją.

A. Jociūtė taip pat teigia, kad: „Komunikacijos procese svarbu yra informacijos gavėjas (tikslinė grupė). Jis gali būti pasyvus arba aktyvus. Aktyvus gavėjas gali būti aktyvus komunikacijos proceso dalyvis arba pats inicijuotis informacijos gavimą, t.y. ieškoti informacijos šaltinių. Kita vertus, tik tinkamai parinkta komunikacijos priemonė gali pasiekti tikslinę grupę ir būti veiksminga.“¹⁰⁷ Antrame skyriuje atskira dalis buvo skirta žiniasklaidai, kaip priemonei informacijai skleisti. Nagrinėjamos temos problematika yra susijusi su visuomenės informavimu, todėl galima teikti, kad žiniasklaida yra labiausiai orientuota į fizinius asmenis. Šią nuomonę, taip pat patvirtina ir aukščiau išsakyta citata. Svarbiausia atsižvelgti į informacijos gavėją, kad būtų pasiekiamas maksimalus rezultatas.

Analizuojant grįžtamąjį ryšį tarp visuomenės ir valstybės galime teigti, kad žiniasklaidos, kaip informacijos skleidėjos, naudojimas nėra iki galo realizuojamas. Kaip jau buvo minėta apie problematiką galima kalbėti ne teisiniame reglamentavime, prevencinių ir švietėjiškų priemonių trūkume. Iš čia gali atsirasti menkas visuomenės suinteresuotumas, tai gali atnešti neigiamų rezultatų strategijos įgyvendinimui. Galima teigti, kad televizijoje yra pateikiama per mažai informacijos. Internetu informacijos kiekis yra pakankamas, tačiau reikia pačiam vartotojui jos intensyviai ieškoti. Taip vartotojas yra verčiamas būti pasyviu ir pats ieškoti informacijos.

Manytina, kad informacijos prieinamumo ir jos sklaidos teisinė pusė yra sutvarkyta pakankamai gerai. Trumpai ir lakoniškai M. Stonkienė teigia: „Teisė į aplinkos informaciją teisės aktais pripažįstama visuomenei, t. y. kiekvienam visuomenės nariui be jokių išlygų ar reikalavimų. Aplinkos informacijos teikimo visuomenei subjektai yra valstybės valdžios institucijos.“¹⁰⁸ Valstybė teisinį mechanizmą yra sutvarkiusi ir galima teigti, kad jis yra veikiantis. Yra laikomasi Orhuso konvencijos nuostatų, kurią Lietuva yra ratifikavusi, nacionaliniais teisės aktais yra sudarytos visos sąlygos visuomenei gauti informaciją ir dalyvauti įgyvendinant aplinkosaugos politiką. Smulkiau teisinis reglamentavimas buvo jau aptartas. Tačiau gali kilti problema visuomenės aktyvumo ir suinteresuotumo klausimu.

Kalbant apie grįžtamą ryšį reikia paminėti, kad įgyvendinant darnaus vystymosi strategiją nereikėtų naudoti imperatyvaus teisės taikymo būdo. Šiuo klausimu Dr. L. Meškys pasisako taip: „Darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo svarba nulemia poreikį pasitelkti įvairias, ne vien valstybės prievarta pagrįstas, priemones, padedančias išvengti aplinkosaugos teisės pažeidimų, skatinančias savanorišką paklusimą aplinkosaugos teisės reikalavimams, dėl to veiksmingiau gali

¹⁰⁶ A. Jociūtė *Visuomenės darnus vystymasis* (Vilnius, Mykolo Riomerio universitetas, 2013), p. 83

¹⁰⁷ Ten pat, p. 84

¹⁰⁸ M. Stonkienė „Darniojo vystymosi poveikis teisei į informaciją: teisė į aplinkos informaciją“. *Darnaus vystymosi informacija ir komunikacija*. (ISSN 1392–0561. INformacIjoSmokSlaI.2008 46); p. 21-22

būti įgyvendintas aplinkosauginių, ekonominių ir socialinių visuomenės tikslų kompromisas.¹⁰⁹ Valstybės prievartos mechanizmo naudojimas neskatins grįžtamojo ryšio tarp valstybės ir visuomenės, kadangi visuomenė, tokiu atveju, bus priversta paklusti. Galima teigti, kad grįžtamas ryšys gali būti tik visuomenei savanoriškai paklūstant aplinkosauginiams įstatymams. Kaip jau buvo minėta geriausias pavyzdys aplinkos monitoringo vykdoma veikla ir įstatymo nuostatų įgyvendinimas. Kalbant apie juridinius asmenis ir valstybę, galima teigti, kad tarp jų yra grįžtamasis ryšys dėl jau minėto savanoriškumo. Tarp valstybės ir fizinių asmenų taip pat turėtų atsirasti grįžtamasis ryšys kalbant apie aplinkosauginės informacijos sklaidą. Šiuo klausimu buvo analizuojamas pavyzdys apie daugiabučių namų renovaciją. Šiuo konkrečiu atveju valstybė privalo imtis veiksmų, kad grįžtamas ryšys atsirastų, nes be visuomenės savanoriškumo ir sąmoningumo įgyvendinti vieną iš darnaus vystymosi strategijos tikslų, daugiabučių namų renovaciją, būtų labai komplikuota.

Visuomenės sąmoningumo ugdymas, kad ir užimantis daugiau laiko, atneš ilgalaikių rezultatų, o kaip jau buvo minėta, darnus vystymasis - ilgalaikis procesas. Visuomenė galvodama apie save, apie aplinką, kurioje gyvena ir jausdama iš to gaunamą naudą, taip auklės ir augins savo vaikus. Manytina, kad visuomenės sąmoningumo ugdymą ir darnaus vystymosi strategijos tikslų įgyvendinimą galima suderinti. Kaip jau minėjau įstatymai šiuo klausimu yra sutvarkyti, tačiau trūksta švietėjiškų, prevencinių priemonių. Kad rezultatai būtų pasiekiami, galima imtis ir imperatyvaus teisės taikymo būdo, tačiau galima teigti, kad nereikia užmiršti sąmoningumo ugdymo.

Dėl aukščiau išdėstytų aplinkybių galima teigti, kad grįžtamasis ryšys tarp visuomenės ir valstybės yra nepilnavertis. Kadangi nėra užtikrinama pakankama informacijos sklaida, nors pačios informacijos yra pakankamai ir teisinė sistema šiuo klausimu yra veikianti. Įgyvendinant tokio plataus masto strategiją visapusiškas visuomenės dalyvavimas ir jos integravimas į įgyvendinimą yra būtina sąlyga maksimalių rezultatų pasiekimui. Todėl yra labai svarbus ir grįžtamasis ryšys. Valstybė informuoja, visuomenė sąmoningai įgyvendina, kilus neaiškumams ar problemoms yra aišku kur kreiptis, kokias priemones naudojant kreiptis į valstybės institucijas ir pasiekiamas rezultatas tenkinantis abi puses. Visuomenės teisė į informaciją nėra pažeidžiama, tačiau teisė nėra iki galo realizuojama. Tame galima išžvelgti grįžtamojo ryšio nebuvimo problemą.

3.2. Problematika susijusi su aplinkosauginės informacijos sklaida

Analizuojant pasirinktą temą buvo kalbama apie įvairią problematiką. Šiame skyriuje bus aptariama aktualiausia problematika susijusi su analizuojama tema. Pagrindiniai dalykai yra valstybė, informacija ir visuomenė. Kaip valstybė pateiks informaciją ir kaip visuomenė sugebės ją

¹⁰⁹ L. Meškys „Aplinkosaugos priemonių reikšmė siekiant darnaus vystymosi tikslų“ 2008 10(112); 17-22

įsisavinti. Manytina, kad aktualiausia problema yra informacijos pateikime ir jos įsisavinime. Tokias problemas galėjo įtakoti nepakankamai išnaudojamos priemonės informacijai skleisti ir visuomenės abejingumas. Manytina, kad šių problemų sprendimas nėra sudėtingas, kadangi teisinis reguliavimas šioje srityje yra pakankamai išpildomas. Laikomasi Orhuso konvencijos nuostatų, ji įgyvendinama nacionaliniuose teises aktuose, visuomenei suteikiamos visos teisės ir priemonės dalyvauti ir ginti savo teises aplinkosauginiuose klausimuose. Visas teisinis reguliavimas buvo aptartas analizuojant teisės aktus, kurie reglamentuoja aplinkosauginės informacijos sklaidą.

Remiantis atlikta analize galima suformuluoti problemą, kad visuomenė pati iki galo nerealizuoja savo teisės dalyvauti įgyvendinat aplinkosaugos politiką dėl valstybės pasyvumo šiuo klausimu. Tačiau šioje vietoje reikia paminėti LR Konstitucijoje įtvirtinta piliečių pareigą – rūpintis aplinka. LR Konstitucijos 54 str. „[...] Valstybė ir kiekvienas asmuo privalo saugoti aplinką nuo kenksmingų poveikių.“¹¹⁰ Kaip Marija Stonkienė teigia, kad:

„Konvencijoje nurodomi du teisės į aplinkos informaciją subjektai: „visuomenė“ ir „suinteresuota visuomenė“. Konvencijoje terminas „visuomenė“ aiškinamas kaip „vienas ar daugiau fizinių ar juridinių asmenų ir pagal nacionalinės teisės aktus ar praktiką jų asociacijos, organizacijos ar grupės“ (2 straipsnis). Tai yra, kad teisė gauti informaciją ir dalyvauti priimant sprendimus suteikiama visai visuomenei, bet kuriam visuomenės nariui. [...] Tačiau realiai šia teise naudojasi ir ją įgyvendina dalis visuomenės – „suinteresuota visuomenė“. Pagal Konvencijos nuostatas tai „...visuomenė, kuriai daro įtaką arba gali daryti įtaką aplinkosaugos srityje priimami sprendimai arba kuri yra suinteresuota sprendimų priėmimo procesu ...“ (2 straipsnis).“¹¹¹

LR Konstitucijoje įtvirtinta piliečių pareiga rūpintis aplinka, tačiau atsižvelgus į M. Stonkienės citatą apie „suinteresuotą visuomenę“ yra aiškiai matoma problema. Šį skirtumą tarp „visuomenės“ ir „suinteresuotos visuomenės“ manytina, kad sumažintų efektyvi informacijos sklaida.

Galima teigti, kad trūksta prevencinių priemonių, kurios skatintų visuomenės susidomėjimą ir skatintų jos sąmoningumo ugdymą. Orhuso konvencijos 3 straipsnis teigia, kad: „3. Kiekviena Šalis skatina visuomenės švietimą ir sąmoningumą aplinkos srityje, visų pirma tai, kaip gauti informaciją, kaip dalyvauti priimant sprendimus ir kokios yra galimybės kreiptis į teismus aplinkos klausimais.“¹¹² Valstybė privalo skleisti informaciją visuomenei. Manytina, kad iki galo įgyvendinus šį konvencijos straipsnį atsirastų tvirtesnis grįžtamas ryšis tarp valstybės ir

¹¹⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucija, Žin. (1992, Nr. 33-1014); 54 str.

¹¹¹ M. Stonkienė „Darniojo vystymosi poveikis teisei į informaciją: teisė į aplinkos informaciją“. *Darnaus vystymosi informacija ir komunikacija*. (ISSN 1392-0561. INformacIjoSmokSlaI.2008 46); p. 13

¹¹² Orhuso konvencija, (2001 m., Nr. IX-449); Žin, 2001-08-24, Nr. 73-2565, 3 str.

visuomenės. Tokiu atveju atsirastų ir savanoriškas visuomenės dalyvavimas vykdam aplinkosauginę politiką.

Išanalizavus visuomenės sąmoningumo klausimą ir jo svarbą strategijos įgyvendinimui, teisės aktus reglamentuojančius aplinkosauginės informacijos sklaidą aptarus šių atskirų temų problematiką, galima suformuluoti pagrindinę temos problemą: teisės į informaciją nerealizavimas, esant nepakankami motyvacijai, sąmoningumui ir valstybės pasyvumui šiuo klausimu.

3.3. Palyginimas su Vokietija ir Danija

A. Jociūtė savo knygoje teigia, kad darnus vystymasis – vienas prioritetinių ES tikslų nuo 1997 m., kai buvo pasirašyta Amsterdamo sutartis, apibrėžusi darnų vystymąsi kaip vieną iš esminių ES politikos tikslų. Amsterdamo sutarties 2 straipsnis kalba apie tai, kad Bendrija kelia sau uždavinį visoje Bendrijoje skatinti subalansuotą ekonominės veiklos plėtrą, [...] aukšto lygio aplinkos apsaugą, gyvenimo lygio gerėjimą bei valstybių narių ekonominę ir socialinę sanglaudą bei solidarumą.¹¹³

Visi darnaus vystymosi procesai vyksta ir kitose ES valstybėse. Kadangi antrame skyriuje kaip pavyzdys buvo analizuota daugiabučių namų renovacija, tai palyginimui Lietuvos su kitomis ES valstybėmis taip pat bus naudojama renovacija. Taip išryškės valstybių skirtumai ir panašumai toje pačioje srityje. Lyginama bus su Danija ir Vokietija.

Pirmiausia bus analizuojamas Vokietijos atvejis. „Unikali šių laikų miesto (autorius pastaba - Berlynas) istorija lėmė, kad Rytų Berlyną po karo atstatinėjo vadovaujantis sovietinėmis technologijomis ir darbo ypatybėmis. Ilgainiui socialistinio Berlyno gyventojai turėjo įsikurti sovietiniuose, batų dėžutes primenančiuose daugiabučių kvartaluose.“¹¹⁴ Tai visiškai identiška situacija ir Lietuvai, didžioji dalis daugiabučių yra pastatyta Lietuvai esant Sovietų Sąjungos sudėtyje. Šiai dienai visus šiuos daugiabučius būtina renovuoti. Vokietija renovacijos klausimu priėmė kiek kitokius sprendimus nei Lietuva. Vokietija susidūrė su tuštėjančių pokariu statytų daugiabučių rajonų problema, taip atsitiko dėl gyventojų migracijos. Duisburgo valdžia negyvenamus sovietinių namų kvartalus nugriovė. Šalyje kilo diskusijos, ar labiau verta senus namus griauti ar renovuoti. Šiuos ir kitus su namų renovacija susijusius klausimus aktyviai sprendžia gyventojų bendruomenės, miestų valdžios ir federalinių žemių parlamentai.¹¹⁵

Kol kas Lietuva tokio sprendimo dar nėra priėmusi, tačiau dar iki dabar neatsirado problemos, kad tuštėtų ištisi gyvenami daugiabučiai namai. Galbūt Vokietijos atveju griovimas buvo tinkamiausia išeitis. Po Vokietijos susivienijimo Berlyno miesto renovacijai skirtas išskirtinis

¹¹³ A. Jociūtė „*Visuomenės darnus vystymasis*“ (Vilnius, Mykolo Riomerio universitetas, 2013) p. 103

¹¹⁴ „*Atsinaujinantis Berlynas – vienos šalies istorija*“ (2014-03-31); <http://www.renovacija.lt/naujiena/atsinaujinantis-berlynas-vienos-salies-istorija/> [aplankyta 2015-04-25]

¹¹⁵ Ten pat

dėmesys – Europos Regionų plėtros ir Europos Socialinio fondų finansavimas. Tiek gyventojams tiek valstybės institucijoms tapo akivaizdu, kad Rytinės dalies sovietiniai daugiabučiai švaisto energiją. Taip pat pradėta kalbėti apie tai, kad Vakarų Berlyne statytiems namams jau reikalingas remontas.¹¹⁶ Vokietija ėmėsi renovacijos, kuri iš tiesų atnešė relių rezultatų.

Galima teigti, kad tokius puikius rezultatus Vokietijai atnešė du aspektai, kurie skiriasi nuo Lietuvos atvejo. Pirma: Vokietijoje daugiabučiai namai daugiausiai priklauso įmonėms, organizacijoms, o juose gyvenančios šeimos yra tik nuomininkai. Todėl renovaciją įvykdyti yra lengviau. Nereikia įtikinėti kiekvieno buto savininko, kad sutiktų su renovacija. Renovaciją įvykdžiusi įmonė pakelia nuomos kainas, tačiau žmonės, gyvenantys sutvarkytame name, mažiau

moka už šildymą.¹¹⁷ Tokia padėtis nuosavybės klausimu gerokai sumažina diskusijų, suderinimo ir finansinius klausimus. Antra: Vokietijoje įstatymiškai yra reglamentuota, kad statant ar renovuojant namus, dalis energijos turi būti gaunama iš alternatyvių šaltinių. Tai reiškia, kad žmonės patys privalo ieškoti pakaitalo tradicinei energijai.¹¹⁸ Toks nurodymas yra imperatyvaus teisės taikymo modelio pavyzdys, tačiau tam tikrais atvejais pasiteisinantis.

Apibendrinat sėkmingą Vokietijos atvejį galima paminėti, kad per ketverius metus, 2006 – 2010 metais, investicijos į daugiabučių namų renovaciją siekė 36 milijardus eurų. Buvo renovuota beveik 2,5 milijono privačių namų ir mažiau nei tūkstantis visuomeninių pastatų. Renovuodama gyvenamuosius namus, Vokietija kasmet sumažina į aplinką išmetamų CO₂ kiekį beveik 5 milijonais tonų.¹¹⁹ Lietuvai Vokietija galėtų būti pavyzdys, tačiau nereikia pamiršti, kad Vokietija seniau pradėjo renovuoti daugiabučius ir jau turi tam tikrą įdirbį, kurio link Lietuva pradėjo eiti. Kaip jau buvo minėta su namų renovacija susijusius klausimus aktyviai sprendžia gyventojų bendruomenės, miestų valdžios ir federalinių žemių parlamentai.¹²⁰ Yra paminėtos gyventojų bendruomenės ir aktyvus jų dalyvavimas, dėl to galima daryti išvadą, kad visuomenė aktyviai dalyvauja priimant sprendimus renovuojant daugiabučius. Šioje vietoje galime kalbėti apie gyventojų sąmoningumą aplinkosauginiais klausimais. Tai dar vienas skirtumas lyginant Vokietiją su Lietuva. Galima teigti, kad Vokietijoje yra kitoks visuomenės sąmoningumas, visuomenė nėra abejinga aplinkosauginiams klausimams, tai ir įtakoja Vokietijoje pasiektus rezultatus renovacijos klausimu.

¹¹⁶ „*Atsinaujinantis Berlynas – vienos šalies istorija*“ (2014-03-31); <http://www.renovacija.lt/naujiena/atsinaujinantis-berlynas-vienos-salies-istorija/> [aplankyta 2015-04-25]

¹¹⁷ Ten pat

¹¹⁸ Ten pat

¹¹⁹ Ten pat

¹²⁰ „*Danijoje – didžiausia renovacija Europoje*“ (2014-03-17); <http://www.renovacija.lt/naujiena/atsinaujinantis-berlynas-vienos-salies-istorija/> [aplankyta 2015-04-25]

Kita valstybė su kuria Lietuva bus lyginama - Danija. Renovacijos pradžia Danijoje galima laikyti prieškarį, kai 1938 metais buvo priimtas Miestų planavimo ir urbanistinės plėtros aktas. 1942 – 1954 metais senus trijų – keturių aukštų karkasinius namukus pakeitė modernūs devynaukščiai. Taip rašo Aarhuso universiteto ir Danijos miestų istorijos instituto mokslininkas Kristian Buhl Thomsen „Modernizmas ir miestų renovacija Danijoje 1939 – 1989 metais”¹²¹ Akivaizdu, kad per toki metų laikotarpį Danija turi sukaupusi nemažą patirtį.

Energijos taupymas nebuvo pagrindinis gyvenamųjų namų atnaujinimo motyvas Danijoje. Strategiai daugiau dėmesio skyrė gyvenimo kokybės gerinimui ir patrauklesnei aplinkai. Yra numatytos keturios svarbiausios miestų plėtros iniciatyvos: namų renovacija, senų statinių griovimas, rekreacinių zonų įrengimas bei aplinkos atnaujinimas. Pagal Danijos įstatymus, miestų plėtra ir su tuo susijęs namų modernizavimas ar naujų statyba grindžiami savanoriškumu, privačia iniciatyva ir privačiu finansavimu.¹²² Šioje vietoje kaip ir Vokietijos atveju, kalbama apie visuomenės sąmoningumą, savanoriškumą kalbant apie aplinkosaugą. Kaip ir lyginant su Vokietija, Lietuva šioje vietoje išsiskiria. Lietuvoje kalbama apie šių dalykų stoką, dėl ko ir kyla tam tikros problemos.

Galima manyti, kad su tokia patirtimi buvo tikimasi, kad visuomenei ir valstybei energijos taupymas yra savaime suprantamas dalykas ir visuomenė nori ir siekia gyventi geresnėmis sąlygomis, puoselėdami savo aplinką. Taip pat minėtoje citatoje atsispindi visuomenės dalyvavimo svarba. Tai puikiai iliustruoja Lietuvos atvejo problematiką. Reikalingas visuomenės sąmoningumas ir laikas. Kad būtų pasiekti tokie rezultatai, daug įtakos turėjo ir ilgametė valstybės finansinė parama. Renovaciją vykdančios savivaldybės galėjo gauti valstybės paskolą 75 porc. išlaidų padengti. Panaši valstybės parama išlieka iki šių dienų. Valstybės parama ir žmonių noras atsinaujinti savo gyvenamąją aplinką lėmė, kad ilgus dešimtmečius statybų sektorius Danijoje buvo vienas iš didžiausių.¹²³ Kaip ir Vokietijos atveju aiški svarba visuomenės dalyvavimo, jos sąmoningumo ir ilgametės patirties.

Remiantis išdėstytu aukščiau galima teigti, kad palyginimas ir kitų valstybių patirtis taip pat pagrindžia nuomonę, kad labai svarbus visuomenės dalyvavimas, jos informavimas ir laikas, per kurį buvo pasiekta tokių rezultatų, kokie yra Danijoje ir Vokietijoje. Labai tikėtina, kad Lietuva taip pat eina šiuo keliu ir po tam tikro laiko pasieks tokių pat teigiamų rezultatų.

¹²¹ „Danijoje – didžiausia renovacija Europoje“ (2014-03-17); <http://www.renovacija.lt/naujiena/atsinaujinantis-berlynas-vienos-salies-istorija/> [aplankyta 2015-04-25]

¹²² „Danijoje – didžiausia renovacija Europoje“ (2014-03-17); <http://www.renovacija.lt/naujiena/atsinaujinantis-berlynas-vienos-salies-istorija/> [aplankyta 2015-04-25]

¹²³ Ten pat

IŠVADOS

Darbo metu iškelta hipotezė, kad visuomenės teisė į informaciją, įgyvendinat darnaus vystymosi strategiją nėra pažeidžiama iš dalies pasitvirtino. Kadangi informacijos prieinamumas yra pakankamas, teisės aktai veikia ir jais galima pasinaudoti, tačiau yra akivaizdus visuomenės motyvavimo stygius. Kas ir skatina analizuojamos temos problematiką. Visuomenės teisė į informaciją yra įgyvendinama ir nepažeidžiama, tačiau ji nėra efektyviai išnaudojama.

1. Lietuvoje viešo aplinkosauginės informacijos sklaidimo mechanizmas, t.y. aplinkos monitoringas, yra įdiegtas ir veikia. Kontrolės funkciją monitoringo įstatymas atlieka nenaudojant valstybės prievartos mechanizmo. Naudojant tokį modelį visuomenė gali kontroliuoti juridinius asmenis. Šitokiu būdu yra ugdomas visuomenės ar jos suinteresuotos dalies sąmoningumas aplinkosauginiais klausimais.

2. Išanalizavus direktyvas, susijusias su aplinkosauginės informacijos sklaida, Orhuso konvenciją ir Lietuvos Respublikos įstatymus galima daryti išvadą, kad direktyvų normos integruotos į Lietuvos Respublikos įstatymus ir jų tikslai įgyvendinami. Remiantis skyriuje pateikiama analize galima daryti išvadą, kad Lietuvoje yra sudarytos galimybės visuomenei kreiptis dėl informacijos ir kad ji privalo ją gauti, jei tai neprieštarauja įstatymams. Tačiau galima išvelgti visuomenės sąmoningumo stokos ir valstybės pasyvumo šiuo klausimu problematiką.

3. Remiantis tuo, kas išdėstyta skyriuje, darytina išvada, kad grįžtamasis ryšys tarp visuomenės ir valstybės yra nepilnavertis, kadangi nėra užtikrinama pakankama informacijos sklaida dėl visuomenės sąmoningumo stokos ir valstybės pasyvumo šiuo klausimu. Galima išvelgti grįžtamojo ryšio nebuvimo problemą, kadangi visuomenės teisė į informaciją nėra pažeidžiama, tačiau teisė nėra iki galo realizuojama, nes trūksta prevencinių priemonių, kurios skatintų visuomenės susidomėjimą ir jos sąmoningumo ugdymą. Atliktas palyginimas ir kitų valstybių patirtis pagrindžia padarytas išvadas, kad svarbus visuomenės dalyvavimas, jos informavimas ir laikas.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai ir kiti dokumentai

1. Europos parlamento ir tarybos direktyva „Dėl tam tikrų planų ir programų pasekmių aplinkai vertinimo“; 2001 m. birželio 27 d.; 2001/42/EB
2. Europos parlamento ir tarybos direktyva „Nustatanti visuomenės dalyvavimą rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 85/337/EEB ir 96/61/EB dėl visuomenės dalyvavimo ir teisės kreiptis į teismus“; 2003 m. gegužės 26 d.; 2003/35/EB;
3. Europos parlamento ir tarybos direktyva „Nustatanti visuomenės dalyvavimą rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 85/337/EEB ir 96/61/EB dėl visuomenės dalyvavimo ir teisės kreiptis į teismus“; 2003 m. gegužės 26 d.; 2003/35/EB; 2 str.
4. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija; Roma, 1950 m. lapkričio 4 d.; Žin, 1995-05-16, Nr. 40-987
5. Informacijos apie aplinką teikimo gaires nustato Informacijos apie aplinką Lietuvos Respublikoje teikimo visuomenei tvarkos aprašas; Žin., 2010, Nr. 19-864 (2010-02-13)
6. Konvencija dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste (Espoo, 1991) Žin. 1999-10-29, Nr. 92-2688;
7. Lietuvos Respublikos Aplinkos apsaugos įstatymas; Žin., 1992, Nr. 5-75
8. Lietuvos Respublikos Aplinkos monitoringo įstatymas; Žin., 1997, NR. 112-2824.
9. Lietuvos Respublikos Konstitucija, Žin. (1992, Nr. 33-1014)
10. Lietuvos Respublikos Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas, (2000-01-11, Nr. VIII-1524)
11. Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymas, (2006-07-11, Nr. X-752)
12. Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, Nr. 1247, 2009-09-16, Žin., 2009, Nr. 121-5215 (2009-10-10)
13. Orhuso konvencija, (2001 m., Nr. IX-449); Žin, 2001-08-24, Nr. 73-2565
14. Tarybos direktyva „Dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo“; 1985 m. birželio 27 d. (85/337/EB)
15. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, Generalinės Asamblėjos priimta ir paskelbta 1948 m. gruodžio 10 d. rezoliucija 217 A (III)

Specialioji literatūra

1. Aldona Jociūtė *Visuomenės darnus vystymasis* (Vilnius, Mykolo Riomerio universitetas, 2013)
2. Marija Stonkienė, „Darniojo vystymosi poveikis teisei į informaciją: teisė į aplinkos informaciją“. *Darnaus vystymosi informacija ir komunikacija*. (ISSN 1392–0561. InformacIjoSmokSlaI.2008 46)
3. S. Arlauskas „*Prigimtinės teisės samprata*“
4. A. Gutauskas ir kt., „*Žmogaus teisės Lietuvoje*“ (Vilnius: Lietuvos respublikos seimas, Jungtinių tautų vystymo programa, teisės institutas, 2005)
5. M. Mačiulaitienė, „*Ekologija*“ (Vilnius: Vilniaus kooperacijos kolegija, 2001)
6. Linas Meškys, „*Aplinkosaugos priemonių reikšmė siekiant darnaus vystymosi tikslų*“ 2008 10(112); 17-22;
7. Faktų apie Europos sąjungą suvestinės – 2015; „*Aplinkos politika: bendrieji principai ir pagrindinė sistema*“
8. United Nations General Assembly; *Lessons learned from the Commission on Sustainable Development*; 26 February 2013, Nr. A/67/757

Teismų praktika

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendimas „Dėl teisenos byloje pagal pareiškėjo - Vilniaus miesto 3 apylinkės teismo prašymą ištirti, ar Lietuvos respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalis (2002 m. sausio 24 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos respublikos konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 109 straipsnio 2, 3 dalims, 114 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, ar Lietuvos respublikos valstybės politikų, teisėjų ir valstybės pareigūnų darbo apmokėjimo įstatymas (2000 m. rugpjūčio 29 d. redakcija su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) neprieštarauja Lietuvos respublikos konstitucijos 5 straipsniui, 30 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 2, 3 dalims, 114 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, taip pat ar Lietuvos respublikos vyriausybės 1999 m. gruodžio 28 d. nutarimo nr. 1494 "dėl Lietuvos respublikos vyriausybės 1997 m. birželio 30 d. nutarimo nr. 689 "dėl teisėtvarkos, teisėsaugos ir kontrolės institucijų vadovaujančiųjų pareigūnų ir valdininkų darbo apmokėjimo" dalinio pakeitimo" 1 punktas neprieštarauja Lietuvos respublikos konstitucijos 1 straipsniui, 5 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 2, 3 dalims, 114 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, nutraukimo“. // *Žin.*, 2006, Nr. 88-3475

2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 1998 m. birželio 1 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. rugpjūčio 14 d. nutarimo Nr. 329 „Dėl miškams padarytos žalos atlyginimo“ 3.4 punkto 3 pastraipos atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. // *Žin.*, 1998, Nr. 52-1435
3. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2002 m. spalio 23 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 8 str. ir 14 str. 3 d. atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. // *Žin.*, 2002, Nr. 104-4675
4. *Kvietkinės kaimo bendruomenė ir Santakos kaimo bendruomenė prieš UAB „Saerimner“*; Lietuvos Respublikos Aukščiausias teismas; Nr. 3K-3-112/2013

Internetiniai šaltiniai

1. Aplinkos apsaugos agentūra; <http://gamta.lt/cms/index?rubricId=26f031a8-6236-417b-94c3-5702b715256a>
2. „Aplinkos apsaugos ekspertai: „Žemės išlikimo strategija – darnus vystymasis“ (2015-03-17); <http://ktu.edu/lt/naujiena/aplinkos-apsaugos-ekspertai-zemes-islikimo-strategija-darnus-vystymasis>
3. Atnaujink būstą; <http://atnaujinkbusta.lt/>
4. „Atsinaujinantis Berlynas – vienos šalies istorija“ (2014-03-31); <http://www.renovacija.lt/naujiena/atsinaujinantis-berlynas-vienos-salies-istorija/>
5. Australian Government; Office of the Australian Information Commissioner Freedom of information; <http://www.oaic.gov.au/freedom-of-information/freedom-of-information>
6. Būsto modernizavimo asociacija; <http://www.renovacija.lt/>;
7. Commonwealth Human Rights Initiative; Right to information; http://humanrightsinitiative.org/index.php?option=com_content&view=article&id=767&Itemid=571
8. „Danijoje – didžiausia renovacija Europoje“ (2014-03-17); <http://www.renovacija.lt/naujiena/atsinaujinantis-berlynas-vienos-salies-istorija/>
9. Dienraštis „Lietuvos rytas“; <http://www.lrytas.lt/zyme/renovacija>
10. *ES reikalavimų įgyvendinimas aplinkos kontrolės srityje - IMPEL*“ (2010-02-01); <http://gamta.lt/cms/index?rubricId=87adecae-5c07-4826-aae9-f9d79000debc>
11. European Commission; Environment; Sustainable Development <http://ec.europa.eu/environment/eussd/>
12. „Gyventojų informavimas – svarbi sąlyga sėkmingai renovacijai“; <http://www.renovacija.lt/straipsnis/gyventoju-informavimas-svarbi-salyga-sekmingai-renovacijai/>

13. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija; <http://www.am.lt/VI/index.php#r/1579>
14. *Renovacija – ne tik kiaurų sienų kamšymas!*“ (2014-04-04);
<http://bustas.lrytas.lt/nekilnojamasis-turtas/mokslininkas-reze-renovacija-ne-tik-kiauru-sienu-kamsymas.htm?p=1>
15. Sustainable Development; Knowledge Platform; Commission on Sustainable Development (CSD); <https://sustainabledevelopment.un.org/csd.html>
16. United States department of justice; What is FOIA?; <http://www.foia.gov/index.html>
17. United States Environmental Protection Agency; „Learn about the Toxics Release Inventory“<http://www2.epa.gov/toxics-release-inventory-tri-program/learn-about-toxics-release-inventory>